
Bhushundi Ramayanam Purvakhandā 031-040

भुशुण्डिरामायणम् पूर्वभाण्ड ०३१-०४०

Document Information

Text title : Bhushundi Ramayanam Purvakhandā 031-040

File name : bhushuNDirAmAyaNam_pUrva_031-040.itx

Category : raama, bhushuNDirAmAyaNam

Location : doc_raama

Transliterated by : Vishal Pandey

Proofread by : Vishal Pandey

Description/comments : bhushuNDirAmAyaNam | pUrvaNda | adhyAya 031-040||

Latest update : September 27, 2024

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

September 27, 2024

sanskritdocuments.org

ભુશુન્દિરામાયણમ્ પૂર્વખાણ ૦૩૧-૦૪૦

૦૩૧. રામરાસો નામ એકત્રિંશોઽધ્યાયઃ ।

રામો હિ વીક્ષ્ય શરદાગમકુલ્લમલ્લી
વલ્લીવનાવૃતમહીરુહ શોભિકુઞ્જાઃ ।
તા યામિનીઃ સમદકામિજનાવકીર્ણા
સ્તું ચિદેકરમણો હિ મનશ્ચકાર ॥ ૧ ॥

સ્વાં યોગશક્તિમવલમ્બ્ય કૃતપ્રયત્ન
સ્તત્તત્પદાર્થવિભવં સફલં ચિકીર્ષુઃ ।
સચ્ચિત્સુખાનુભવરૂપ રસાત્મકોઽપિ
ચિલ્લોકવાસિસુખદોઽનુચકાર લીલાઃ ॥ ૨ ॥

પૂર્ણસ્તદા પરિદૃઢોઽભ્યુદગાદુડૂનાં
નાથઃ સ તન્મનસ ઇત્યવદંશ્ચ વેદાઃ ।
પ્રાચીદિશો મુખવિલિમસકુડુમશ્રી
દીર્ઘાઃ શુચોઽપિ વિમૃજન્ ભુવિ વર્ષણીનામ્ ॥ ૩ ॥

દૃષ્ટ્વા પ્રભુઃ કુમુદબન્ધુમખાણ્ડબિમ્બં
લક્ષ્મીમુખાકૃતિધરં નવકુકુમાક્તામ્ ।
ભૂયઃ પ્રમોદવનમસ્ય કલાનુરક્તં
રામો જગૌ કલપદં સુદૃશાં મનોહારમ્ ॥ ૪ ॥

આકર્ણ્ય તન્મુરલિકાનુરવં મનોઽભૂત્
પ્રોત્સાહવર્ધનકરં વ્રજવામનેત્રાઃ ।
શ્રીરામચન્દ્રકરમુષ્ટિનિબદ્ધચિત્તા
દોયુઃ પ્રમોદવનમસ્તિ સ યત્ર કામી ॥ ૫ ॥

કામોદ્ધતા જવવિલોલકબર્ચુદાર
કેયૂરહારમણિકુણ્ડલમાસ્યભૂષાઃ

નદો યથા બલવિદારિતદીર્ઘશૈલા
સ્તા લોકવેદપથલઙ્ઘનપૂરિતાશાઃ ॥ ૬ ॥

કાશ્ચિદ્ દુહન્ત્ય ઉદિતાઃ પરિમુક્તદોહાઃ
કાશ્ચિત્ પચન્ત્ય ઇનતોડનવતીર્ય પાકમ્ ।
કાશ્ચિત્ પતિપ્રિયસુતાન્ પરિવેષયન્ત્યઃ
કાશ્ચિચ્છિશૂનથ મુદા પરિપાલયન્ત્યઃ ॥ ૭ ॥

શુશ્રૂષયન્ત્ય ઇતરા પતિનામભાજોડ
શ્રન્ત્યશ્ચ કાશ્ચન જવેન વિહાય તત્તત્ ।
કાશ્ચિત્તનૌ ઘુસૃણલેપનમાચરન્ત્યઃ
કાશ્ચિન્મૃજન્ત્ય ઇતરા દૃશમઞ્જયન્ત્યઃ ॥ ૮ ॥

વ્યત્યસ્તકલૃપવસનાભરણાશ્ચ કાશ્ચિદ્
રામાન્તિકં ચયુરનઙ્ગશરૌઘવિદ્ધાઃ ।
તા વાર્યમાણવપુષઃ પતિભિઃ સુહૃદ્ભિઃ
મિત્રૈઃ સહોદરજનૈઃ ખલુ બન્ધુભિશ્ચ ॥ ૯ ॥

શ્રીરામવેશુનિનદાપહૃતાન્તરાસ્તાઃ
પ્રેમૈકમોહિહૃદયા નિતરાં નિવૃત્તાઃ ।
કાશ્ચિદ્ ગૃહાન્તરગતા અનવામયાના
રામં નિદધ્યુરુભાવનિમીલિતાક્ષાઃ ॥ ૧૦ ॥

ભૂયઃ સુદુઃસહવિયોગજતાપતમા
ધ્યાનાવકલૃપપરિરમ્ભસુખાબ્ધિમગ્નાઃ ।
સાક્ષાત્ તમેવ પરમાત્મસુખાનુભૂતિં
જારેતિભાવનજુષોડપિ નિવૃત્તબન્ધાઃ ॥ ૧૧ ॥

હિત્વા ગુણવ્યતિકરાત્મકમર્ત્યદેહં
પ્રાપુઃ પ્રમેયબલતો યતિનામલભ્યમ્ ।
તાઃ કામિનીર્નિશિ વને વિજને સમીપ
મભ્યાગતાઃ સ્મરશરાર્તહૃદોડપિ વીક્ષ્યઃ ॥ ૧૨ ॥

ઈશઃ પરાશયવિદધ્યમલેન વાયાં
વૃન્દેન મોહમતુલં જનયન્નુવાચ ॥

શ્રીરામ ઉવાચ ।

સુસ્વાગતં વ ઇહ દારશિરોમણીનાં મત્તઃ
કિમીપ્સિતમિતિ બ્રુવતાનુરક્તાઃ ॥ ૧૩ ॥

કશ્ચિદ્ગ્રજેષુ પશુપાલનિકેતનેષુ
વર્વર્તિ વાર્તમભિતો સદુપાશ્રયેષુ ।
તદ્ગ્રૂત યદ્વિસમયે યદિહાભ્યુપેતા
મત્સન્નિધૌ કુલવધૂજનશકુનીયે ॥ ૧૪ ॥

સૌન્દર્યવાંશ્ય તરુણશ્ચ સુવિગ્રહોડહં
કિં વઃ પ્રભૂતવનવિશ્વસનક્રિયાર્હઃ ।
એષા નિશા ભયકરા ભયદાતિસંખ્ય
સત્વાહ્નિતા શશિકરૈર્વિશદીકૃતાત્મા ॥ ૧૫ ॥

ગોષ્ઠે પ્રતિ વ્રજત નેહ ચ વર્તિતવ્યં
સ્ત્રીભિઃ પરિસ્ફુરદુરોજભરાલસાભિઃ ।
યુષ્માકમામસુહૃદાઃ પિતૃમાતૃપુત્ર
ભ્રાતૃપ્રિયપ્રમુખબન્ધુગણા વિમૃગ્યાઃ ॥ ૧૬ ॥

અપ્રાપ્ય વશ્ય કુલિતા ભવિતાર એવ
તન્મા કુરુધ્વમિયતોમતિવૃત્તિમુચ્ચૈઃ ।
દૃષ્ટં પ્રમોદવનમૃત્વાધિરાજજુષ્ટં પૂર્ણ
નિશાકરકરપ્રકરાવકીર્ણમ્ ॥ ૧૭ ॥

નિત્યોત્તરડ્ગસરયૂસલિલાનિલૌઘ
વ્યાલોલકુગ્જતરુપલ્લવરાજિશોભિ ।
તસ્માદ્ વ્રજં વ્રજત મા ચિરમત્ર સાધ્વ્યઃ
શુશ્રૂષત પ્રિયતમાન્ બહુમાનપૂર્ણમ્ ॥ ૧૮ ॥

કન્દન્તિ વત્સનિવહાઃ શિશવશ્ચ વસ્તાન્
સ્તન્યાન્નિદધ્વમનુદુહ્યત ધૈનુકાનિ ।
મત્સ્નેહપાશવિનિબદ્ધહૃદો ભવત્યઃ
પ્રાપ્તાસ્તદેતદુપપન્નતરં સમન્તાત્ ॥ ૧૯ ॥

પ્રીયન્ત એવમપિ કેડપિ જના વિશેષા
યેષામહં સ્વજનબન્ધુધનાદિભૂમા ।
યદ્ભર્તૃસેવનમકૈતવતઃ સ્વધર્મઃ
સ્ત્રીણામિતિ પ્રસભમાહ ચ વૈદિકીર્ગીઃ ॥ ૨૦ ॥

તત્કિં પ્રબોધ્યમિતરાનનુવૃત્તિ સાધ્યં
યુષ્માસુ સાહજિકધર્મધિયા સતીષુ ।
શીલોર્જિર્જતોડપિ ભગલેશવિવર્જિતોડપિ
વૃદ્ધોડપિ જાતજડિમોડપિ સદામયોડપિ ॥ ૨૧ ॥

શ્રીનિર્ગતોડપિ પતિરેવ પરાયણં સ્થાત્
સ્ત્રીણામિતિ પ્રકથનં ભવતીષુ કિં સ્થાત્ ।
સ્વર્ગાપવર્ગકુશલપ્રતિકૂલભૂતં
પૂર્વપ્રભૂતયશસોડપિ વિલોપકં ચ ॥ ૨૨ ॥

દુઃસાધ્યમસ્થિરમતીવ ભયાવહં ચ
નિન્દ્યં ચ જારસુરતં કુલકામિનીનામ્ ।
ભાવો મયિ શ્રવણાકીર્તનચિન્તનાદૈ
રન્યત્ર દર્શનમપિ પ્રકટં ભવેન્નઃ ॥ ૨૩ ॥

કિં સન્નિકર્ષમિતરે ભુવને લભેયુઃ
પૂર્વાર્જિતૈઃ સુકૃતકોટિભિરભ્યુપેતાઃ ।
તદ્યૂયમક્ષિભિરિદં મમ રૂપમુચ્ચૈ
દૃષ્ટ્વાર્પિતપ્રણયપર્વતભારખિન્નાઃ ॥ ૨૪ ॥

મોહાત્ પ્રયાત મદનુસ્મરણેન તૃપ્તા
સ્તત્રૈવ વઃ સુકુલમેષ્યતિ ગેહધર્મઃ ।
ઇત્યપ્રિયં નિજમનોરથવિદ્મભૂત
માકર્ણ્ય ભૂપતિકુમારવચોડપ્રમેયમ્ ॥ ૨૫ ॥

ખિન્નપ્રભાવમનસોડતિવિયોગતપ્તા
શ્ચિન્તામવાપુરુષજાત મહાર્તિમોહાઃ ।
વક્ત્રાણ્યવાગ્ધિ બહુદુઃખભરાનુવિદ્ધ
શ્વાસાનુશુષ્યદધરાણિ વિધાય બધ્ધઃ ॥ ૨૬ ॥

અડ્ગુષ્ઠસાગ્રચરણેન ભુવં લિખન્ત્યો
વાષ્પૈઃ સકજ્જલકણૈઃ કુચલેપમાર્ગાઃ ।
તૂષ્ણીં બભૂવુરથ તન્નયને વિમૃજ્ય
ભૂચિષ્ઠરોચનભરોપહતે મૃગાક્ષ્યઃ ॥ ૨૭ ॥

રામં તદર્થવિનિવર્તિતલોકવેદાઃ

પ્રોયુઃ સગદ્ગદગિરઃ પ્રસભં પ્રવીણાઃ ।
 ગોપ્ય ઊચુઃ ।
 નૈવં પ્રિયો વદતિ કશ્ચન સુન્દરેન્દો
 ત્વં યદ્બ્રવીષિ વચનં ત્વભિલાષશૂન્યમ્ ॥ ૨૮ ॥

જાનીમહે નનુ કયાપિ સપત્નભાવા
 દસ્મદ્વિષદ્વદયયા પરિશિક્ષિતોડસિ ।
 કૂરં વચઃ કથયતા ભવતા હરિણ્યો
 વ્યાધોત્તમેન ચ યથા કિમમૂર્ન વિદ્ધઃ ॥ ૨૯ ॥

કિં કુર્મહે વયમનન્યગતિં પ્રપન્ના
 સ્તત્ત્વં ન ચાર્હસિ નૃશંસતયેતિ વક્તુમ્ ।
 શ્રીરામચન્દ્ર ચરણામ્બુજમૂલમામાન્
 ભક્તાન્ ભજસ્યવિરતં કૃપયા સમેતઃ ॥ ૩૦ ॥

ત્વં નસ્તિતિક્ષસિ તદેતદતીવ નાર્હ
 દેવોત્તમસ્ય ભવતઃ પુરુષોત્તમસ્ય ।
 પ્રેયાંસ્ત્વમેવ જગતાં નિજબન્ધુરૂપઃ
 સ્વાત્મા પરાયણમતઃ પ્રણયં વિદધ્મઃ ॥ ૩૧ ॥

કિં પત્યપત્યસુતબન્ધુસુહૃદ્ભિરન્યૈ
 સ્ત્વચ્ચાત્મનિ પ્રણયિનિ પ્રિયતાસ્પદૈસ્તૈઃ ।
 કિં દેહગેહવિભવૈઃ પરમાર્તિભૂતૈ
 સ્ત્વાં યે વિના નિરયશોકભરં જુષન્તિ ॥ ૩૨ ॥

ત્વં ચેત્ સમગ્રમભવઃ સુખવારિશયોઃ
 સર્વસ્વમેવ યદિદં નખતઃ શિખાગ્રમ્ ।
 પૂર્વ જહાર હૃદયં હરિણેક્ષણાનાં
 હાસાવલોકનસુધારસલેશદાનૈઃ ॥ ૩૩ ॥

શ્રીપૂર્ણચન્દ્રરચનાવચનૈરિદાનીં
 યન્નો નિવારયસિ તત્ત્વ નૈવ યુક્તમ્ ।
 ભિમ્બાધરાશ્રયસુધારસસેચનેન
 નો જીવયસ્યતનુતાપભરેણ તૃપ્તાઃ ॥ ૪૩ ॥

અસ્માન્ નિજાઙ્ગિસરસીરુહમધ્યયાના
 ભૂયોડપ્યનન્યગતિકાઃ કતિચિન્મૃગાક્ષીઃ ।

નો ચેદ્રયં વિરહપાવકમધ્યભૂરિ
જ્વાલાવલીવલિતવિગ્રહભસ્મભૂતાઃ ॥ ૩૫ ॥

ધ્યાનેન તે ચરણયોઃ પ્રતિવિષ્ટચિત્તા
ભૂયાસ્મ યોગિન ઇવાત્મનિ સંવિલીનાઃ ।
સીતાપતે યદિ ભવન્તમૃતેઽન્યસઙ્ગં
સ્વપ્નેઽપિ વાઞ્છતિ મનોજવશં મનો નઃ ॥ ૩૬ ॥

તર્હિ ત્વદ્દુઃખિતલમબ્ધિસુતાસમેતં
સઘઃ સ્પૃહામ નિજસત્ત્વવિશોધનાય ।
યત્તે પ્રમોદવનનાથ વૃતં તુલસ્યા
યોગીન્દ્રમાનસવિભૂષિતરાજહંસમ્ ॥ ૩૭ ॥

તન્નસ્ત્રિલોકશરણં ચરણારવિન્દં
તાપત્રયાર્તિહરણાર્થમુપાર્થયામઃ ।
તસ્માદ્ધયં જનકજારમણ ત્વયાધ
કાર્યા અનન્યગતયસ્તુ નિજાનુચર્યઃ ।
ત્યાજ્યા ન કર્હિચિદનઙ્ગખલાવસન્ના
સ્ત્વાદૃક્કથં ન શરણં શરણાગતાનામ્ ॥ ૩૮ ॥

એતત્તવાસ્યમલકભ્રમરાલિજુષ્ટં
મધ્યસ્ફુરન્મકરકુણ્ડલગણ્ડશોભમ્ ।
ભિમ્બાધરં હસિતવલ્ગુ વિલોક્યન્ત્યઃ
કૃષ્ણાઃસ્મ કામકરમુષ્ટિનિવિષ્ટચિત્તાઃ ॥ ૩૯ ॥

સીતાકહોરકુચકુમ્ભવિલિમ્ભૂયઃ
કાશ્મીરકલ્કરુચિરઞ્જનમઞ્જુ વક્ષઃ ।
ભૂયો ભુજૌ ચ ભુજગાધિપભોગભાજૌ
ભિભ્રાણ એવ હૃદયં મદયસ્યમન્દમ્ ॥ ૪૦ ॥

આકર્ણ્ય તે ભુવનભૂષણ વેણુનાદં
નિત્યાવરુદ્ધમકરધ્વજમૂલમન્ત્રમ્ ।
કા સ્ત્રી વિહાય કઠિનાનિ કુલવ્રતાનિ
દાસીભવિષ્ણુહૃદયા ન ચલેત્ ત્રિલોક્યામ્ ॥ ૪૧ ॥

ગાવો મૃગાશ્ચ વિહગાશ્ચ મહીરુહાશ્ચ
વલ્લીવનાનિ ચ નિજૈર્નયનૈર્નિરીક્ષ્ય ।

સ્પૃષ્ટ્વા ચ તાવકવપુર્ભુવનાદ્વિતીયં ત્વં
હર્ષોત્કરેણ વિસરત્પુલકા બભૂવુઃ ॥ ૪૨ ॥

ત્વં સર્વતસ્ત્રિભુવનાર્તિસમૂહહારી
જાતોઽસિ સમ્પ્રતિ મહાપુરુષાહુજુષ્ટઃ ।
તન્નો નિજૈકશરણાઃ કરુણાં વિહાય
વિક્રીય મન્મથકરે કિમુ નિર્વૃતોઽસિ ॥ ૪૩ ॥

ઇત્યાકલથ્ય કરુણાનિ વચાંસિ તાસાં
યોગેશ્વરેશ્વરકિરીટનિઘૃષ્ટપાદઃ ।
રામઃ પ્રહૃષ્ય સકલાઃ વ્રજવામનેત્રાઃ
સ્વાત્માશ્રયોઽપિ નિભૃતં રમયાગ્ચકાર ॥ ૪૪ ॥

તાભિર્યુતઃ સ ભગવાન્ કમનીયમૂર્તિઃ
પારેપરાહ્લ્લુશતપગ્ચશરાવતારી ।
રેજે પરસ્પરિતકાન્તિવિશેષજુષ્ટો મધ્યે
તમાલ ઇવ કાગ્ચનવલ્લરીણામ્ ॥ ૪૫ ॥

શરત્સમયચન્દ્રમસં તદંશુ
વ્યામાન્તરં કુમુદકાનનમધ્યમસ્થમ્ ।
તાં કૌમુદી ચ સ જગૌ લલનાજનસ્તુ
શ્રીરામનામ વિવિધસ્વરયુક્તમેકમ્ ॥ ૪૬ ॥

ગોપીજનૈઃ સ્વરભૃતૈરુપગીયમાન
ઉદ્ગાયમાન ઉદિતસ્વરભૃત્સ્વયં ચ ।
ગોપાડ્ગનાશતકયૂથપતિઃ સ્રજા ચ
શ્રીવૈજયન્ત્યભિધયા પરિશોભમાનઃ ॥ ૪૭ ॥

શ્રીમત્પ્રમોદવનમણ્ડલયોગ્યલક્ષ્મી
કાન્તો વ્યરોચત ચિરં વિચરન્ સમન્તાત્ ॥ ૪૮ ॥

જયોત્સ્નામૃતપ્રવિશદં પુલિનં સરથ્વા
આવિશ્ય ગોકુલનિકેતવરાડ્ગનાભિઃ ।
અક્ષુબ્ધધીરરમણપ્રવરાભિકઃ સ
નિઃશેષકોકજકલાહુશલો રમેશઃ ॥ ૪૯ ॥

ઉત્સાડ્ગસાડ્ગપરિરમભણયુમ્બનાસ્ય

હાસાવલોકનનિર્ઘર્ષણમર્શનાઘૈઃ ।

નર્મપ્રહાસસવિલાસવિકર્ષણાભિઃ

સંસ્તભ્ય વીર્યમબલા રમયાઞ્ચકાર ॥ ૫૦ ॥

કવચિત્ કુઞ્જ શય્યાશતમવકરોદ્ભોગકૃતયે

કવચિદ્ ભૂમૌ વિશ્વાધિકરમણમાસૈકકલયન્ ।

કવચિત્ કુઞ્જવાસાડ્ગણલસિતકૌશલ્યકલિતો

મનોજસ્યોત્સાહં યદિ રુચદદૌ રાઘવવરઃ ॥ ૫૧ ॥

એવં તાસ્તેન લોકોત્તરમદનચમત્કારભૂમ્ના સુખેન

રામેણ કીડ્યમાના વ્રજહરિણદૃશો ભૂરિલીલામનોજ્ઞાઃ ।

અન્યોન્યં લબ્ધમાનાઃ કલિતરતિકલા દર્શયન્ત્યઃ સ્વકીયં

પ્રાવીણ્યં ભૂરિ ચક્રુઃ કિમપિ રઘુપતૌ કામુકે દર્પભાવમ્ ॥ ૫૨ ॥

કાચિન્માને રઘુપતિં પાતયામાસ પાદયોઃ ।

કાચિત્રણામયામાસં મુખમધ્યકૃતાઞ્જલિમ્ ॥ ૫૩ ॥

કાચિત્સંસ્કારયામાસ દાસીવન્નિજવિગ્રહમ્ ।

કાચિદ્દુર્ઘર્તયામાસ લેપયામાસ કાચન ॥ ૫૪ ॥

કાચિત્રસાદયામાસ કેશાન્ કક્રુતિકાકરા ।

કાચિચ્ચ વિતતાં વેણીં ગ્રન્થયામાસ રાઘવમ્ ॥ ૫૫ ॥

કાચિચ્ચ ગુમ્ફયામાસ કટિભૂષણમાલિકામ્ ।

કાચિન્નિયોજયામાસ પ્રસૂનાવચયે પ્રિયમ્ ॥ ૫૬ ॥

કાચિદ્ભૂષણસન્દોહં દેહેષ્વર્પયિતું હરિમ્ ।

કાચિચ્ચ કથયામાસ ભાં નયસ્વ વનાદ્રનમ્ ॥ ૫૭ ॥

સર્વાસાં વચનં ચકે જનકીવ રઘૂદ્રહઃ ।

તાશ્ચ સર્વા વવૃતિરે જનકીવત્ પ્રિયોત્તમે ॥ ૫૮ ॥

અન્યોન્યં સુદૃઢઃ પ્રેમા વવૃધે પ્રતિવાસરમ્ ।

તતસ્તા મેનિરે દૃમાઃ સ્વાત્માનમધિકં પ્રિયાઃ ॥ ૫૯ ॥

કદાચિદ્રામ એકાન્તે સીતાયા રમણેચ્છયા ।

તાસાં સઞ્જાતદર્પણાં મધ્યે ચાન્તરધીયત ॥ ૬૦ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે રામરાસો નામ એકત્રિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૩૧ ॥

૬૦/૧૩૪૯

૦૩૨. રામરાસો નામ ત્રયંસ્ત્રિંશોઽધ્યાયઃ ।

અર્નાહતે રસિકનાયકશીર્ષરત્ને
રામે રમારમણમાત્રસાભિરામે ।
રામાઃ પ્રભૂતવિરહાર્તિભરે નિમગ્નાઃ
સ્વાડ્ગાનિ વોદ્ધુમશકન્નહિ તાસ્તદાનીમ્ ॥ ૧ ॥

અન્યોન્યમીક્ષણપરાઃ શ્વસિતાનિલૌઘ
ચિન્તાન્તરસ્થવિરહાનલકીલદગ્ધાઃ ।
નો કિઞ્ચનાભિલપિતું સ્મરવાણવિધ્વાઃ
શકયા બભૂવુરપમૃત્યુભયાત્રસન્ત્યઃ ॥ ૨ ॥

રામસ્ય મન્મથકલારસિકસ્ય તાસ્તા
લીલાઃ સ્મરન્ત્ય ઉરુજાતવિયોગતાપાઃ ।
આભીરિકાઃ સપદિ તન્મયતામવાપુ
ર્યેન પ્રિયોઽહમિતિ ચેતસિ મેનિરેઽમૂઃ ॥ ૩ ॥

યાશ્ચાવલોકહસિતેક્ષણભાષણાદિ
ષ્ઠૈકાત્મ્યમેત્ય રઘુવંશવિભૂષણેન ।
ઉન્મત્તવત્ પ્રતિદિનં વનિતા વિચેરુઃ
પ્રેમોદયેન વિપિનાદ્વિપિનં વિશન્ત્યઃ ॥ ૪ ॥

કવચિદ્ધસન્ત્યો ગાયન્ત્યો ધાવન્ત્યઃ ક્વાપિ સંહતાઃ ।
કવચિદાકાશમાલિડ્ગ્ય ભવન્ત્યઃ પ્રેમવિહ્વલાઃ ॥ ૫ ॥

કવચિદુચ્ચૈઃ ક્રીડમાનાઃ અન્યોન્યાબદ્ધબાહવઃ ।
કેચિત્પરસ્પરોન્મનૈર્વિશન્ત્યઃ કુઞ્જમન્દિરમ્ ॥ ૬ ॥

ઇત્યેવં સુકલારમ્ભૈર્ભ્રમન્ત્યો વિરહાતુરાઃ ।
પ્રમોદવિપિનાન્તઃસ્થાન્ પ્રપચ્છુસ્તા વનસ્પતીન્ ॥ ૭ ॥

ભો અશ્વત્થ મહાબાહો વનસ્પતિપતે ત્વયા ।
કવચિદ્ દૃષ્ટો રઘુપતિરસ્માકં ચિત્તતસ્કરઃ ॥ ૮ ॥

કવચિદ્વટતરો દેવ બહુપાદવિરાજિત ।
કવચિદ્ દૃષ્ટો ન વા રામો હૃત્વા નો હૃદયં વ્રજન્ ॥ ૯ ॥

ભો ભો અશોકવિટપિન્ બહુભદ્રકારિન્
કિંસ્વિદ્યલોકિ ભવતા રસિકોત્તમઃ સઃ ।
યસ્યાઽદ્ધિપાણિમધુરાધરકોમલાનિ
જાનાતિ સમ્પ્રતિ પરં તવ પલ્લવાનિ ॥ ૧૦ ॥

ભો ચમ્પકદ્રુમ કિમપ્યથ પૃથ્વમાન
સ્ત્વં કિં ધુનોષિ કરપલ્લવસઽધમેવ ।
પુષ્પાણિ તે રસિકરાઘવપુઙ્ગવસ્ય
પીતામ્બરેણ સદૃશાનિ વિલોકયામઃ ॥ ૧૧ ॥

ભો નાગકેશર મહીરુહનાગભૂત
પુત્રાગ કિન્નુ યુવયોર્યોવદિતો ન વાભૂત્ ।
ગ્રીડા મનાંસિ ખલુ નઃ પ્રણયેન રામો
વિક્રીતવાન્ મનસિજસ્ય ખલસ્ય હસ્તે ॥ ૧૨ ॥

આમ્રાતક ત્વમપિ રક્તદલોડસિ નૂનં
મન્યે ક્વચિદ્ રઘુવરેણ કરે ગૃહીતઃ ।
કચ્ચિત્ પરોપકરણેડપિ વિચક્ષણોડસિ
યન્નામ તે કુરવકેતિ ભુવિ પ્રસિદ્ધમ્ ॥ ૧૩ ॥

યોડન્તઃ પ્રમોદવનવાસિનિ સેવકાનાં
કલ્યાણકારિણિ તુલસ્યમરેન્દ્રવન્દ્યૈ ।
અસ્માન્નિહત્ય તવ દેવિ પતિઃ સ રામો
યાતઃ ક્વચિન્ન વિદિતો વિપિનાન્તરેડસ્મિન્ ॥ ૧૪ ॥

હે આલિ માલતિ મહાસપિ મલ્લિકેડસ્મ
ચ્ચિત્તપ્રસાદનપરે નવજાતિવલ્લિ ।
અસ્માનિવ પ્રિયતરો વત રાઘવેન્દ્રો
યુષ્માનપિ વ્યથિતવાન્ વિરહં પ્રદાય ॥ ૧૫ ॥

ભો ભો તમાલવિટપિન્ બહુધાસિ દૃષ્ટઃ
કિં પૃથ્વનીયમસકૃદ્ભવતે વતેદમ્ ।
યદ્રાઘવેન્દ્રજલદોત્તમસઽગમેન
જાતોડસિ મેચકવપુઃ કપટૈઃ પ્રવૃદ્ધઃ ॥ ૧૬ ॥

પનસદ્રુમ કસ્માત્ત્વમસ્થાને ફલિતોડસિ ભોઃ ।

જાનીમહે રાઘવેન્દ્રસઙ્ગાત્ સઙ્ગાતસમ્ભ્રમઃ ॥ ૧૭ ॥

રસાલ ભવતો રમ્યા મઙ્ગરીઃ શિરસા દધત્ ।

કૌશલ્યાનન્દનઃ કાન્તઃ કવ યાતસ્તદ્વદસ્ય નઃ ॥ ૧૮ ॥

પીલુપ્રિયાલમધુકાસનનાગરઙ્ગ

શ્રીરામપૂગતરુતાલકદમ્બસાલાઃ ।

કચ્ચિદ્દનેઽત્ર વિચરન્ જનકાત્મજેશો

દૃષ્ટો ન વા હૃદયહારકતસ્કરો નઃ ॥ ૧૯ ॥

ધન્યે પ્રમોદવનસન્તતશોભમાને

હે નર્મદે સરયુ હે સપ્તિ સૂર્યકન્યે ।

કામોદ્યતસ્તવ તટાન્તનિરીક્ષણોત્કઃ

શ્રીરામચન્દ્રસિકોઽત્ર કિમભ્યુપેતઃ ॥ ૨૦ ॥

માતઃ પ્રમોદવનશોભિનિકુઙ્ગભૂમે

કિન્તુ ત્વદીયસુકૃતં વયમીરયામઃ ।

રોમાઞ્ચિતાસિ નવશાદ્વલકૈતવેન

રામાઙ્ગસઙ્ગસુખિતા પ્રણયોત્કરેણ ॥ ૨૧ ॥

હે કૃષ્ણસાર લલના ન ભવાદૃશીના

મસ્મત્સાખી સમુચિતા નનુ વૃત્તિરેષા ।

એકાન્તતો યદસકૃદ્ધિપુલૈઃ કટાક્ષૈઃ

કાન્તં પ્રપશ્યથ વધૂજનવઞ્ચિશીલમ્ ॥ ૨૨ ॥

સાખ્યો લતા ન ભવતોષુ કૃતઃ સ્વબુદ્ધ્યા

શાખાશતૈર્વિટપિભિઃ પરિરમ્ભ એષઃ ।

ઉદ્ગીક્ષ્ય કિન્તુ વિકસત્કુસુમાક્ષિરન્ધ્રૈઃ

કાન્તાકુચગ્રહપરં રસિકેન્દ્રરત્નમ્ ॥ ૨૩ ॥

જાનીમહે બહુલસૌરભસારિલિઙ્ગા

દેતાસ્યુપાયપદવીં ખલુ રાઘવેન્દ્રે ।

તસ્ય પ્રિયાકુચવિલિમ્સચન્દ્રસાર

કાલાગુરુદ્રવગુણૈરિહ વાતિ વાયુઃ ॥ ૨૪ ॥

એતાઃ પ્રમોદવનવલ્લય એવ ધન્યા યા

દૂતિકાભિરલિનીભિરુપાત્તમન્ત્રાઃ ।

શ્રીરાઘવેન્દ્રવિલસત્તનુસંગિનીભિ
 વાઙ્છન્તિ ભોગમતુલં વયમેવ ચદ્રત્ ॥ ૨૫ ॥
 રે ભૂરુહાઃ કથયત કવ ગતઃ સ ચૌરઃ
 શ્યામઃ સુતીક્ષ્ણનયનેષુધિપૂર્ણાબાણઃ ।
 પ્રાપ્યેત ચેત્પ્રાણયરજ્જુશતેન બદ્ધ્વા
 સ્થાપ્યોઽધુના નિજનિકેતન મધ્ય એવ ॥ ૨૬ ॥
 એવં પ્રિયં વિચિન્વન્ત્યો ગોપ્યો વિશ્લેષભીરવઃ ।
 અપશ્યન્ ભૂરિશઃ પત્યુઃ પદાનિ વિપિનાન્તરે ॥ ૨૭ ॥
 તા રેખયોર્ધ્વગામિન્યા ઉચ્ચૈર્વજ્જાઙ્ગુશાદિભિઃ ।
 વિજ્ઞાય વલ્લભસ્યૈવ પ્રોચુર્ચનમાદરાત્ ॥ ૨૮ ॥
 તસ્યૈવ તસ્કરેન્દ્રસ્ય પદાન્યેતાનિ કાનને ।
 શઙ્ખચક્રામ્બુજાદ્યૈરુદ્ધિતાનિ પ્રપશ્યત ॥ ૨૯ ॥
 દક્ષિણસ્ય પદોઽડ્ગુષ્ઠમૂલે ચક્રં વિરાજતે ।
 અસ્માદૃશીનાં નમ્રાણામડ્ગોચ્છેદન હેતવે ॥ ૩૦ ॥
 મધ્યમાડ્ગુલિમૂલેતુ ભાતિ કમલલાઙ્છનમ્ ।
 અસ્મચ્ચિત્તદ્વિરેકાણાં લોભનાયાતિશોભનમ્ ॥ ૩૧ ॥
 પદ્મસ્થાધો ધ્વજં ભાતિ સર્વાનર્થજયધ્વજમ્ ।
 કનિષ્ઠામૂલતો વજ્રં ભાતિ પાપાદ્રિભેદનમ્ ॥ ૩૨ ॥
 પાષ્ણિર્મધ્યેઽડ્ગુશો ભક્તચિત્તેભવશકારકઃ ।
 ભોગસમ્પત્તયં ધત્તે યવમડ્ગુષ્ઠપર્વણિ ॥ ૩૩ ॥
 અથ વામપદાડ્ગુષ્ઠમૂલભક્તોન્મુખં દરમ્ ।
 સર્વવિદ્યાપ્રકાશાય દધાતિ ભગવાનસૌ ॥ ૩૪ ॥
 પદ્માદીન્યપિ ચિહ્નાનિ દૃશ્યન્તે દક્ષપાદવત્ ।
 એતત્પદાનુસારેણ ગવેષ્યો રઘુનન્દનઃ ॥ ૩૫ ॥
 અત્રૈવ કાનને ક્વાપિ પ્રિયયા સહ વર્તતે ।
 ઇત્યુક્ત્વા ગોપવદ્ધ્વસ્તાસ્તત્પદાનુસૃતિં ક્રમાત્ ॥ ૩૬ ॥
 અન્વયુઃ સાન્દ્રવિપિને સમસ્તા વિરહાતુરાઃ ।
 પ્રિયાપદૈઃ સુપૃક્તાનિ તત્રૈક્ષન્ત વ્રજાડ્ગનાઃ ॥ ૩૭ ॥

મધ્ય એવાવિરભવત્ કાસૌ ધન્યતમા વધૂઃ ।
 અંસે વિન્યસ્ય દોર્વલ્લીં સહ ગચ્છતિ યામુના ॥ ૩૮ ॥
 ઇયં હિ સહજાનન્દકેલીનિર્વૃત્તમાનસા ।
 અસ્માન્ હિત્વા યદાસક્તઃ ક્રીડતે વ્રજવલ્લભઃ ॥ ૩૯ ॥
 સહજાનન્દિની નામ શક્તિરેષૈવ કામિની ।
 સા વલ્લભમનાશ્રાન્તં રમયત્યનુરાગિણી ॥ ૪૦ ॥
 પરસ્પરાસક્તાબાહુદણ્ડાભ્યાં વિધિપૂર્વકમ્ ।
 અત્ર વિક્રીડિતં તાભ્યાં ભ્રમણાક્રીડનાભિધમ્ ॥ ૪૦ ॥
 અત્ર ભૂષાસમારોપઃ પ્રિયાયાઃ પ્રેયસા કૃતઃ ।
 પરસ્પરં સમ્મુખસ્થૌ દૃશ્યેતે લલિતૈઃ પદૈઃ ॥ ૪૨ ॥
 અત્રાભ્યાં રચિતા કેલિઃ પુષ્પાવયયનાભિધા ।
 વિના પાષ્ણિર્જાતલન્યાસં પદાન્યેતાનિ પશ્યત ॥ ૪૩ ॥
 અત્ર સ્થિત્વા કૃતાસ્તાભ્યાં વિચિત્રાઃ કુસુમસ્રજઃ ।
 સ્વં સ્વં ચાતુર્યવિભવં દર્શયદ્ભ્યાં પરસ્પરમ્ ॥ ૪૪ ॥
 અત્ર પ્રિયેણ પ્રેયસ્યાશ્ચક્ષુષો રજ્જનં કૃતમ્ ।
 સ્પષ્ટં પડ્મેરુહાં પત્રં પ્રોઞ્છનૈર્મલિનીકૃતમ્ ॥ ૪૫ ॥
 અત્ર પ્રિયઃ સ્વપ્રિયાયૈ પ્રાદાતામ્બૂલવીટિકામ્ ।
 ચૂર્ણં ખદિરસારં ચ દૃશ્યતાં પતિતં ભુવિ ॥ ૪૬ ॥
 અત્રાભ્યાં રચિતં સૌખ્યં મન્મથોત્સવદાયકમ્ ।
 પદ્મપત્રમયી શય્યા વ્યત્યસ્તા દૃશ્યતે સ્ત્રિયઃ ॥ ૪૭ ॥
 અત્ર પ્રિયાભિરુચ્યૈવ પ્રેયસ્યા પુરુષાયિતમ્ ।
 દૃશ્યતેઽન્તઃ પ્રિયવપુઃ પરિતઃ પ્રેયસીપદે ॥ ૪૮ ॥
 સ્ત્રસ્તાનિ નવપુષ્પાણિ વિગ્રન્થિકબરાન્તરાત્ ।
 અહો હારલતા ભગ્ના વિકીર્ણા મણયોઽમલાઃ ॥ ૪૯ ॥
 તાં કોમલાઙ્ગિકમલામિહ ખિદ્યમાના
 મંસે નિધાય દયિતામિહ નીતવાન્ સઃ ।
 નાતઃ પરં પરિલસન્તિ પદાનિ યસ્યાઃ
 સ્વાધીનતાગુણવશીકૃતવલ્લભાયાઃ ॥ ૫૦ ॥

धन्याः परं युवतयो रधुनन्त्यस्य
भर्तुः पदाम्भुरुडसम्भवरेणवोऽमी ।
यां पद्मयोनिरघलन्यव षष्ठश्च मूर्द्धन्ना
दधाति कमला य नितान्तभक्ता ॥ ५१ ॥

यां कामुको रसितवानितरां विधाय
भूयो वियोगभरकालदवाग्नितामाः ।
सात्मानमभ्यधिकमानममस्त सम्यक्
स्त्रीणां निजयनजुषां प्रमदेतरासाम् ॥ ५२ ॥

भूयोऽब्रवीत्य भलु सा प्रिय पारयामि
नो गन्तुमध्वनि निकुञ्जविशीर्षपार्श्वे ।
आरोप्य सम्प्रति निजसमितो नयेश्चे
त्युक्तः प्रियश्च सलसा विदधौ तथैव ॥ ५३ ॥

ततोऽन्तरितवान् रामः सलजानन्दवित्राडः ।
तस्यै निजवियोगोत्थां वेदनामनुभावयन् ॥ ५४ ॥

ततस्तु ताः पद्मदृशः समस्ता
यावद्रुडस्य दयितस्य मत्वा ।
नाग्रे प्रवृत्ताश्चलितुं साऽपि तावत्
प्रियोत्तमाभिर्दृशे प्रेयसीभिः ॥ ५५ ॥

प्रियस्य विश्लेषभरेण भिन्ना
शून्यादिशश्चकितं वीक्ष्यमाणा ।
पुनः पुनः स्वल्पदुरात्मभावं
दर्पं य सञ्चिन्त्य विलज्जमाना ॥ ५६ ॥

डा नाथ डे रमण सुन्दरवर्यधुर्य !
प्रेष्ठ प्रिय प्रियतम प्राणयामृताब्धे ।
दासीं विधाय ननु मां निविडे निकुञ्जे
क्वासीति दीनवचनैरनुनाथमाना ॥ ५७ ॥

सा तान् प्रजाभीरवधूसमूहाना
पृथ्थमानान् स्वपतेरुदन्तम् ।
सर्वस्वछेतुं कथयाञ्चकार
श्रीः स्वस्थ मानं य तथावमानम् ॥ ५८ ॥

તયોક્તમાકાર્થ મૃગીદૃશસ્તા
 જગમુઃ પરં વિસ્મયમાત્રહાસાઃ ।
 તથા સમેતાશ્ચ પુનસ્તથૈવ
 વિયોગભારવ્યથિતા બભૂવુઃ ॥ ૫૯ ॥
 ઉન્મત્તવત્તત્ર વનાદ્રનાન્તરં
 ગવેષયન્ત્યો રઘુનન્દનં પ્રિયમ્ ।
 તદ્દધ્યાનતસ્તન્મયતામવાપ્ય
 તાસ્તસ્યૈવ લીલાં વ્યદધુઃ પરાત્મનઃ ॥ ૬૦ ॥
 કસ્યાશ્ચિદ્રાક્ષસીયન્ત્યા રામાયન્ત્યપિબત્સ્તનમ્ ।
 ખટ્વાયન્તીં પરામન્યા તોકાયિત્વા પદાહનત્ ॥ ૬૧ ॥
 દૈત્યાયન્તીં પરા કાયિત્ કૃત્વારામાર્ભભાવનામ્ ।
 જહાર જાનુસમ્મર્દૈરિડ્ગન્તીં નૂપુરસ્વનૈઃ ॥ ૬૨ ॥
 રામાયન્તીં બભૂવાન્યા ગોપાયન્ત્યશ્ચ કાશ્ચન ।
 સર્પાયન્તીં ખગાયન્તીં જઘાન નિજવિક્રમૈઃ ॥ ૬૩ ॥
 વેણં ક્વણન્તીમન્યા તુ કાચિચ્છાનુજગૌ સ્વરૈઃ ।
 રામાયન્ત્યાજુહાવાન્યા નામ્નાન્યાં ઘેનુકાયતીમ્ ॥ ૬૪ ॥
 તત્રૈકા લક્ષ્મણાયન્તી ભરતાયન્તી તથા પરા ।
 શત્રુઘ્નાયન્ત્યથો કાચિદ્રામેન્દું પરિવવૃરે ॥ ૬૫ ॥
 અન્યા માડ્ગલ્યકાયન્તી ગવેન્દ્રાયન્ત્યથોડપરાઃ ।
 રામાયન્ત્યભિશુશુભે વ્રજે તં માતરૌ યથા ॥ ૬૬ ॥
 માભૈસુરિન્દ્રકોપેન ત્રાતાહં નનુ રાઘવઃ ।
 વર્ષર્તુઃ પ્રલયાસારા ઇત્યુક્ત્વા નિદધેડમ્બરમ્ ॥ ૬૭ ॥
 શુચૌ પશ્યત ગોપાલા દાવાગ્નિં વિશ્વતોમુખમ્ ।
 ચક્ષૂંઽપિ દધધ્વં ચેત્ ક્ષેમમાપ્તુમિહેચ્છથ ॥ ૬૮ ॥
 ઇત્યુક્ત્વા રામમાત્માનં મત્વા કોરકિતાનના ।
 પપૌ નિમેષમાત્રેણ સર્વાનાશ્ચાસ્ય પાવકમ્ ॥ ૬૯ ॥
 કાચિદ્ ભુજડ્ગમાયન્ત્યાઃ કસ્યાશ્ચિન્મસ્તકેડનટત્ ।

સમુદ્રં ગચ્છ દુષ્ટાહે ભાષમાણા રુષારુણા ॥ ૭૦ ॥

કાચિદ્દામ્ના બબન્ધાન્ધ્યાં દ્રુમાયન્ત્યાશ્ચ મૂલતઃ ।

સા ચ તાં પાતયામાસ સ્તુવન્તં વિવિધૈઃ સ્તવૈઃ ॥ ૭૧ ॥

એવં તન્મયતામેત્ય તલ્લીલા વ્યદધુઃ ક્રમાત્ ।

ગવેષયન્ત્યો વિપિનાદ્વિપિનાન્તરમાયયુઃ ॥ ૭૨ ॥

યાવદ્ગ્નલતાકુઞ્જે ચન્દ્રજ્યોત્સ્ના ન દૃશ્યતે

તતોઽન્ધકારગહનં વનં વીક્ષ્યાતિગહ્વરમ્ ।

સર્વા નિવવૃત્તુસ્તસ્માત્પૃચ્છ્યમાના લતાદ્રુમાન્ ॥ ૭૩ ॥

તમેવ કાન્તં મનસિ સ્મરન્ત્ય

સ્તમાલપન્ત્યશ્ચ બહિઃ સમક્ષમ્ ।

તસ્યૈવ ચેષ્ટા વિદધન્ત્ય ઉચ્ચૈ

સ્તદાત્મિકા નાત્મગૃહાણિ સસ્મરુઃ ॥ ૭૪ ॥

પુનર્નિવૃત્તાઃ પુલિને સરથ્યા

યત્ર પ્રિયેણાભિરતા પુરાભૂઃ ।

સમેત્ય સર્વાઃ સ્વરમૂર્ચનાભિ

ર્જગુર્યથા કિન્નરવર્યવધ્વઃ ॥ ૭૫ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે રામરાસો નામ દ્વાત્રિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૩૨ ॥

૭૫/૧૪૨૪

૦૩૩. રામરાસો નામ ત્રયંસ્ત્રિંશોઽધ્યાયઃ ।

ગોપ્ય ઊચુઃ

જયતિ પ્રિય જન્મભૂતા ભવતા

સરયૂતટભૂમિરુદ્યચ્ચશુભા ।

ત્વદુદારમુખેન્દુવિલોકનજં

પરિદીવ્યતિ યત્ર મુદ્દાં પ્રસરઃ ॥ ૧ ॥

અથ ચેદ્ધુલાર્તિરિહાસ્તિ પતે

ભવદેકપરાસ્વબલાસુ ભૃશમ્ ।

રઘુનન્દન સાપિ પરં ભવતા

પરિહાર્યતમા સ્મિતપૂર્વદૃશા ॥ ૨ ॥

અથ યાધ્વસહસ્ર વિયોગભવા
પ્રિય નાર્ત્તિરસૌ હ્રિયતે ભવતા ।
તદિહૈષ્યતિ સન્તતમુજ્જ્વલતઃ
કરુણારસ એવ કઠોરતરમ્ ॥ ૩ ॥

પ્રલયાભગણાદ્વવક્ત્રિભરાત્
પવનપ્રચયાદ્ધિવિધારિભયાત્ ।
પરિરક્ષિતવાનસિ નઃ પ્રણયિન્
વિરહાર્તિમહાભયભોગકૃતઃ ॥ ૪ ॥

અપિ પદ્મભવાદિભિરર્થિત
ઇત્યુદયત્વમિતોડસિ કકુત્સ્થકુલે ।
ધરણીભરસંહરણાય તથા
નિજભક્તજનામિતદુઃખકૃતે ॥ ૫ ॥

તદિદં સ્વજનાભયદાનદૃઢે
સકલેષિતપૂરણકલ્પતરુમ્ ।
નિજપાણિમિમં પુરુષોત્તમ નઃ
શિરસિ પ્રણયેન નિધેહિતમામ્ ॥ ૬ ॥

અયિ વીરવર વ્રજવલ્લભ હે
રઘુવંશવિભૂષણ ચારુમતે ।
નિજદાસ્યકરીર્ભજ સુન્દર નઃ
પ્રિયદર્શનચારુમુખામ્બુરુહમ્ ॥ ૭ ॥

ભુવનત્રયસન્તતતાપહરં
જનપાપહરં કમલાસદનમ્ ।
ચરણાબ્જયુગં કુરુ વક્ષસિ નઃ
શમય સ્મરદુર્જયવાણરુજમ્ ॥ ૮ ॥

તવ દર્શનસદ્ગમસંસ્મૃહિતા
સુમહાર્તિકરા વિરહાદધુના ।
હૃદિ સમ્મથિતાઃ રઘુનન્દન નઃ
કૃપયાધરસિન્ધુસુધાભિદ્રવૈઃ ॥ ૯ ॥

રુચિરસ્મરણ પ્રિય સમ્પ્રતિ ન

સ્તવ દિવ્યકથામૃતમેવ ગતિઃ ।

વિબુધેશ ન ચેદ્ધિરહાગ્નિભરો

ભસિતોત્તરકં કલયેન્ન કિમ્ ॥ ૧૦ ॥

રઘુનાથ ભવત્પરિરમ્ભભુવઃ

પ્રમુદઃ સ્મૃતિમાત્રમિતા અધુના ।

વ્યથયન્તિતમાં હૃદયાનિ ન નઃ

પ્રતિકૂલતયા ખલુ ચિત્રમિદમ્ ॥ ૧૧ ॥

મૃદુલેન પદાબ્જયુગેન ભવાન્

યદિ નાથ નિકુઞ્જવનેષ્વટસિ ।

તદિહેહિ કહોરતૃણાકુરકૈ

ભૃંશમર્દ્યત એવ મનઃ ખલુ નઃ ॥ ૧૨ ॥

વિલુલત્ કુટિલાલકજાલવૃતં

ભ્રમરીગણસેવિતમબ્જમિવ ।

સ્મૃતિમેતિ યથા તવ નાથ મુખં

ભવતીવ તથા વ્યથિતં હૃદયમ્ ॥ ૧૩ ॥

કમલાકરસેવનભાજનકં

તવ ચારુ પદાબ્જયુગં જયતિ ।

સ્તનકોરકયોઃ કૃતમાત્રમથો

ખલુ યત્ સ્મરદુઃખહરં ભવતિ ॥ ૧૪ ॥

વિરહજ્વરસમ્ભવતાપહરં

વિષમેષુભવવ્યથનાશમનમ્ ।

અધરામૃતસીધુરસં રુચિરં

રઘુદેવ વિતીર્ય સુખં વિતર ॥ ૧૫ ॥

યદુદારમનર્થભવદ્વદનં

પ્રવિલોક્ય રસોઢતમો નિમિષઃ ।

અધુના તદનેકદિનાન્તરિતં

સ્તવગમ્ય ધિગસ્તુ દૃશૌ સુદૃશૌ ॥ ૧૬ ॥

પતિપુત્રસહોદરબન્ધુસુખં

સ્વજનં પરિહૃત્ય જવાત્ સ્વમિતઃ ।

અબલાઃ પ્રબલાત્મભુવા ગ્રથિતાઃ

ક ઉદાર જહાતુ ભવન્તમૃતે ॥ ૧૭ ॥

તદનેકરહસ્યકથાવસરે

પરિરભરસાકુલમાત્તમુરઃ ।

તવ કાન્ત તમાલસમપ્રતિમં

સ્મરતીઃ કિમુ મૂર્છયસે વત નઃ ॥ ૧૮ ॥

મૃદુલોપલવત્ કઠિમાનમિમં

કુત એવ ભવાનસિ શિક્ષિતવાન્ ।

યદિમાઃ સ્વગતીરિહ નાક્ષિકલા

કલનાદવસિ પ્રજવામદૃશઃ ॥ ૧૯ ॥

ભવતો વપુરઙ્ગશિરીષમૃદુ

સ્પૃહયા કઠિનેષુ કુચેષુ યથા ।

કલયામ તથા ભયમેતિ મનઃ

પુલકાક્રુરકણ્ઠરુગઞ્ચતુ મા ॥ ૨૦ ॥

સ ભવાન્ વિજને વિપિને નિશિ નઃ

પ્રવિધાય ખલુ સ્મરહસ્તગતાઃ ।

અવધિં ગતવાનસિ કિં નિતરા

મિતરાં ભજમાન ઉદારમનાઃ ॥ ૨૧ ॥

અથ ધન્યતમા ખલુ સા રમણી

રમણીનિવહાદપકૃષ્ણ વને ।

વિજનેઽન્ન ભવન્તમતિપ્રણયં

પ્રિય નીતવતી બહુસાહસિકા ॥ ૨૨ ॥

અયિ ધૂર્તધુરન્ધર ધીરમતે

વિલપન્તમિમં રમણીનિવહમ્ ।

નયનેન નિભાલયલે ન કથં

કલયન્નપિ સન્તમધે રમણમ્ ॥ ૨૩ ॥

પ્રણયેન પુરા ખલુ યામનયો

વિલપત્યતિ સાપિ સહૈવ ચિરમ્ ।

પ્રણયિન્યબલેયમિતોષ્યપરા

પ્રિય કાસ્તિ ભવત્સવિધે રમણી ॥ ૨૪ ॥

નહિ તત્ર ભવાન્ વિજનેઽસ્તિ પરં
સ્વયમેવ નરેન્દ્રકુમારમણે ।
ન ખલુ ક્ષણમપ્યસિ કેલિકલા
રહિતોઽખિલકોકકલૈકપટુઃ ॥ ૨૫ ॥

અથ યા ભવદ્ગુણસુસુગકરી
ત્વિતરૈવ વિભાતિ રમા ખલુ સા ।
નહિ નાથ તથા રહિતોઽસ્તિ ભવાન્
નહિ સા સહતે વિરહં કવચન ॥ ૨૬ ॥

વયમીશ તથા તવ સગુણમે
પ્રિય વિઘ્નલવં કલયામ કદા ।
યુગલં ખલુ તદ્ભવતોઃ સુચિરં
વ્યતિભાતુ વિશેષવિલાસકરમ્ ॥ ૨૭ ॥

તનુકાન્તિરિવ પ્રથિતા ભવતઃ
પ્રિયસગુણ એવ સદા વસતુ ।
ઇત એવ ભવત્વનિશં ભવતે
હ્યબલાજનદુઃખભરો વિદિતઃ ॥ ૨૮ ॥

અપિ નોદય તં સ્પૃહણીયુગણે
ભવતી પરિવેત્તુ દશાં ખલુ નઃ ।
અથવા વિદિતેદૃશદુઃખદશા
કિમુ વેત્સ્યતિ નિત્યવિલાસપરા ॥ ૨૯ ॥

સ્વજનેષુ તથાપિ પરાં કરુણાં
પરિપાલય લોકપતેર્મહિષી ।
નિજનિત્યવિલાસયુતં દયિતં
પરિદર્શય નો નયનોત્સવદમ્ ॥ ૩૦ ॥

જનકસ્ય જગત્પ્રણૈકજુષઃ
કરુણારસકોમલિતાત્મહૃદઃ ।
તનયા ભવતીતિ મનાંસિ ચ નઃ
ખલુ વિશ્વસિતં ભવતિ ત્વધુના ॥ ૩૧ ॥

ઇહ વાં સુરતાન્તધૃતશ્રમયો
ર્મનુવારિકણ્ઠિયિતવિગ્રહયોઃ ।

સુખદાયિ પટુઃ પરિરમ્ભકરઃ
પરિવાતિ મરુદ્ધુભાગ્યભૃતઃ ॥ ૩૨ ॥

અસકૌ નનુ સૌરભસારભરઃ
પરિવાતિ મુહુર્મરુતાકલિતઃ ।
યદિહોદયતે કલકલ્પલતા
યુતમલ્પતરોરધિકઃ પટિમા ॥ ૩૩ ॥

અયિ વામવિધે વ્રજવામદૃશાં
કલયિષ્યતિ ભૂરિ કદા નુ ભવાન્ ।
સહજં સહજેન મનોત્સવદં
યુગલં ખલુ દમ્પતિભાવયુતમ્ ॥ ૩૪ ॥

રઘુનન્દન દર્શનદાનકૃતે
મુનયેઽત્રિસુતાય નમોઽસ્તુ ચ નઃ ।
પુનરેવ નમોઽસ્તુ રઘૂદ્વલ્લે તે
વરદાય નિજાત્મવરોત્તમ હે ॥ ૩૫ ॥

પુનરેવ નમોઽસ્તુ વધૂમણયે
નિમિવંશમહોત્સવદાયિદૃશો ।
ઇતરાભ્ય ઇદં ખલુ દત્તવતી
પ્રણયેન ધનં સ્વરહસ્યમપિ ॥ ૩૬ ॥

ત્રિજગલ્લલનૌઘશિખામણયે
પુનરેવ નમોઽસ્તુ નમોસ્તુ ચ નઃ ।
સહજાત્મસુખાકૃતયે સહજા
સહજાત્મચિદાકૃતયે હૃતયે ॥ ૩૭ ॥

સહજામહિષીરતિરાત્મસુખા
પ્રમદા પુરુષાં જગેદકજનિઃ ।
અથ ચિલ્લતિકાપિ ચ ચિન્નિધિરિ
ત્યવગચ્છ નવાત્મકનામ મનઃ ॥ ૩૮ ॥

શ્રીર્માયા મદના સરસ્વતિપરા તારાત્રયા પદ્મજા
ત્રૈલોક્યેશ્વરવૃહિતાહુસદનસ્થા સચ્ચિદાનન્દિની ।
પગ્ન્યાત્મા નિખિલપ્રપગ્ન્યરચનાચાતુર્યગા તુર્યગા
તુર્યાતીતકલા પરાવરતરા સીતા સિતા ચાસિતા ॥ ૩૯ ॥

ઇતિબહુવિકલવાતુરહૃદો વ્રજવામદૃશઃ

પ્રસભતરં વિલપ્ય કરુણાસ્મરવાણરુજા ।

વત વત સમ્ભ્રમેણ બહુવીક્ષિતશૂન્યદૃશઃ

સુભગતરસ્વરેણ રુરુદ્યુર્વિજને વિપિને ॥ ૪૦ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે રામરાસો નામ ત્રયસ્ત્રિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૩૩ ॥

૪૦/૧૪૬૪

૦૩૪. રામરાસો નામ ચતુસ્ત્રિંશોઽધ્યાયઃ ।

બ્રહ્મોવાચ ।

તત આવિરભૂદ્રામસ્તાસાં વિરહકાતરઃ ।

વામભાગસમાસક્તસીતાલિંગિતવિગ્રહઃ ॥ ૧ ॥

મધુરાનનસંશોભિકોટિચન્દ્રોજ્જવલસ્મિતઃ ।

તડિલ્હાન્તિચમત્કારિપીતામ્બરસમાવૃતઃ ॥ ૨ ॥

નવીનપુષ્પગ્રથિતાં પગ્યવર્ણસ્ત્રજં દધત્

અનેકરત્નસગ્જુષ્ટહેમચન્દ્રાવતંસકઃ ॥ ૩ ॥

સમ્ભ્રાન્તપદ્મહસ્તાભિસ્તડિદુજ્જવલકાન્તિભિઃ ।

સમ્પન્નનિષ્કકણ્ઠીભિઃ શ્યામાભિઃ શુભદૃષ્ટિભિઃ ॥ ૪ ॥

રત્નાકલ્પમનોહ્રાભિઃ કાન્તપીયૂષવૃષ્ટિભિઃ ।

સહસ્રાધિકરામાભિઃ સંસેવિતશુભાનનામ્ ॥ ૫ ॥

કલ્યાણકારિણીં દિવ્યાં દિવ્યકેલિવિભૂષિતામ્ ।

નિજવામાંસસંસક્તાં સહજાનન્દરૂપિણીમ્ ॥ ૬ ॥

વામભાગે પ્રિયાં રામો જુષમાણઃ સુલોચનઃ ।

કસ્તૂરીતિલકોપેતપૂર્ણભાલસ્થલપ્રભઃ ॥ ૭ ॥

પ્રેમાસવરસાસ્વાદપૂર્ણમાન હૃદુન્મદઃ ।

વામાક્ષિહૃદયોલ્લાસકારિવીક્ષણકારકઃ ॥ ૮ ॥

મહામારકતોદ્યોતિમયૂરાકૃતિકુણ્ડલઃ ।

દિવ્યચૂડાસમાવદ્ધમલ્લીમાલ્યમનોહરઃ ॥ ૯ ॥

રત્નકેયૂરસુભગબાહુદ્રયવિરાજિતઃ ।
 રત્નહારમનોહારિવિશાલસદુરસ્થલઃ ॥ ૧૦ ॥
 રત્નકાન્થીગુણાબદ્ધ કટિવસ્ત્રવિભૂષિતઃ ।
 નિમ્નનાભિહૃદોદગ્રવલિત્રયવિરાજિતઃ ॥ ૧૧ ॥
 વામપાદસમાકાન્તદક્ષપાદપ્રિયાકૃતિઃ ।
 ત્રિભડ્ગીલલિતાશ્યામવામકામદવિગ્રહઃ ॥ ૧૨ ॥
 લસન્નપુરમઞ્જીરકિઙ્કિણીપાદપદ્મજઃ ।
 નાસાગ્રમિહિતોત્તુડ્ગનવમૌક્તિકમઞ્જુલઃ ॥ ૧૩ ॥
 તામ્બૂલીદલસંસ્નિગ્ધરઞ્જિતાધરપલ્લવઃ ।
 પુરુષાયિતકામિન્યા કીડોચિતલસદ્ગુપ્તઃ ॥ ૧૪ ॥
 અશ્મશ્રુચિબુકોત્ત્રદ્ધતિલબિન્દુવિરાજિતઃ ।
 મહિલાજનદૃગ્ભડ્ગપીયમાનમુખાસવઃ ॥ ૧૫ ॥
 ભૂયઃ ષોડશવર્ષેણ વયોમાધુર્યમઞ્જિમા ।
 નિત્યલીલાયમત્કારિ શ્રીવિગ્રહવિરાજિતઃ ॥ ૧૬ ॥
 તં વીક્ષ્યં ગતિમાત્માનં પ્રણયોલ્લાસિલોચનાઃ ।
 સર્વાસ્તાઃ સહસા તત્ર સમુત્તસ્થુર્મૃગીદૃશઃ ॥ ૧૭ ॥
 દેવતાસ્તત્ત્વરૂપિણ્યો યથાપૂર્વમચેતનાઃ ।
 ચૈતન્યમુપલભ્યાથ પ્રવિષ્ટે તુ પરાત્મનિ ॥ ૧૮ ॥
 કાચિત્ તદીયકરપદ્મજમઞ્જુલસ્થે
 કૃત્વા સુખેન નિદધાતિ નિજે કપોલે ।
 કાચિચ્ચ સડ્ગમયતે નયનદ્વયેન
 કાચિચ્ચ વક્ષસિ ચ નાભિહૃદે ચ કાચિત્ ॥ ૧૯ ॥
 કાચિચ્ચ તસ્ય ભુજદણ્ડમહીન્દ્રભોગ
 શ્રીખણ્ડવૃક્ષવિટપપ્રતિમં ગૃહીત્વા ।
 અંસે દધાતિ ચ કાપિ ચ મૂર્દ્ધ્નિ કાપિ
 કાચિત્ સહર્ષમુપગૃહ્ય જહાતિ પાપમ્ ॥ ૨૦ ॥
 તામ્બૂલચર્વિતકમઞ્જલિના ચ કાચિદ્
 ગૃહ્ણાતિ તન્નિપતદર્ધ્વપથે નિરુદ્ધઃ ।

કાચિત્ તદ્દુઘ્નિકમલં વિરહજવરેણ
સન્તાપિનિ સ્તનયુગે નિદધાતિ તન્વી ॥ ૨૧ ॥

અન્યા ચ કાચન નિમેષવિવર્જિતાભ્યાં
દૃગ્ભ્યાં પ્રિયસ્ય વદનામ્બુરુહં પિબન્તી ।
નૈવાદ્ય તૃપ્તિમબલા સુખસિન્ધુમગ્ના
ચિત્રાર્પિતેવ વિટપાશ્રયિણી બભૂવ ॥ ૨૨ ॥

કાચિત્ તમોક્ષણપથેન હૃદિ પ્રવિશ્ય
નેત્રે નિમીલ્ય પુલકૌઘવિસંસ્થુલાડુગી ।
દોભ્યાં દૃઢે સમવગૃહ્ય નિબદ્ધમૌના
યોગીવ ચિત્સુખમહોદધિનિર્વૃતાસ્તે ॥ ૨૩ ॥

કાચિન્મનોજધનુષા ભુકુટિદ્વયેન
સંયોજ્ય તીક્ષ્ણવિશિખાન્ કુટિલાન્ કટાક્ષાન્ ।
દૃષ્ટ્વા રુષેવ દશનૈર્દશનચ્છદં સ્વ
મૈક્ષિષ્ટ કાન્તમતુલપ્રણયાદ્ધતીવ ॥ ૨૪ ॥

અન્યે સુવર્ણલતિકેવ રચા સ્ફુરન્ત્યૌ
તસ્યાંસયુગ્મમવલમ્બ્ય વિરોચમાને ।
તત્ર પ્રમોદવનદિવ્યતમાલકાન્તિ
મત્યદ્ભુતાં પુપુષતુઃ પ્રભયાનુરૂપે ॥ ૨૫ ॥

કાચિત્ તદીયમમલં મુકુરાયમાનં
સ્વચ્છં કપોલતલમુત્રણયા ચુચુમ્બ ।
અન્યા તદક્ષિયુગલં રદનચ્છદાભ્યાં
તામ્બૂલિકાદલરસૈરનુરજ્યમાનમ્ ॥ ૨૬ ॥

એકા તદીયમધરં મધુરં સુધાયાઃ
સંસ્થાનમન્દિરમિવાપિવદાનનેન ।
અન્યા મદેન પરિરભ્ય નિવૃત્તલજ્જા
સ્વાનન્દસિન્ધુરસવીચિષ્ઠ નિર્મમજ્જ ॥ ૨૭ ॥

ઇત્થં રમણસ્તાઃ સર્વાઃ પ્રિયદર્શનનિર્વૃતાઃ ।
સન્તાપં વિજહુર્યદ્ભ્રાપ્યાનન્દમયં જનાઃ ॥ ૨૮ ॥
ભૂયસ્તદ્દગસ્ડગિન્ધૈ સચ્ચિદાનન્દશક્તયે ।

પશ્યન્ત્યસ્તદભેદેન નાભ્યસૂયન્ મૃગીદૃશઃ ॥ ૨૯ ॥

એષાસ્ય સહજાનન્દશક્તિર્લીલાવિનોદિની ।

નાનારસાસવાવાસા પ્રમોદવિપિનેશ્વરી ॥ ૩૦ ॥

એષા શ્રીઃ સતતં ચાસ્ય પુરુષસ્ય મહાત્મનઃ ।

ચામાદ્યાં સહજાં શક્તિં મુનયઃ સમ્પ્રયક્ષતે ॥ ૩૧ ॥

પ્રાપ્સ્યામો ભૂરિદૌર્ભાગ્યમનયા રહિતા વયમ્ ।

પ્રિયોડપિ નાસ્મત્સવિધે સંસ્થાસ્યત્યનયા વિના ॥ ૩૨ ॥

અહો ચન્દ્રમસઃ સેયં ચન્દ્રકેવ વિરાજિતા ।

કોર્થોડનયા વિનાસ્માકં દાસીનાં પ્રભુતુલ્યયા ॥ ૩૩ ॥

વયમેનાં સમારાધ્ય કામદાં કામયામહે ।

પુત્રીં જનકરાજસ્ય પ્રમોદવિપિનેશ્વરીમ્ ॥ ૩૪ ॥

જય દેવિ મહારાણિ ચાસિ ત્વન્નઃ પરાનિધિઃ ।

નિત્યં પરિચરિષ્યામસ્ત્વાં વયં દાસિકા ઇવ ॥ ૩૫ ॥

તતોડનયાભ્યનુજ્ઞાતાઃ સમસ્તાસ્તા મૃગીદૃશઃ ।

વ્યરુચન્ પરિતસ્તસ્ય ચન્દ્રસ્યોડુગણા ઇવ ॥ ૩૬ ॥

સોડપિ તાભિર્ભાવનિર્દ્ધૂતવિરહામલકાન્તિભિઃ ।

સ્વશક્તિભિઃ સમગ્રાભિઃ શુશુભે પુરુષોત્તમઃ ॥ ૩૭ ॥

યૂથવ્યૂહં સમાદાય વામદક્ષિણયોર્વિભુઃ ।

સરથ્વાઃ પુલિનં રામઃ પ્રાવિશત્ કેલિકામ્યયા ॥ ૩૮ ॥

નિત્યં વિકસિતાનન્તદિવ્યાનેકસુરદુમ્ભમ્ ।

ગુઞ્જદ્ભ્રમરસઙ્ધુષ્ટનિકુઞ્જલલિતાઙ્ગણામ્ ॥ ૩૯ ॥

વીચીભુજસમાસ્તીર્ણકોમલસ્વચ્છવાલુકમ્ ।

ઉપર્યાસ્તીર્ણવનિતાવેષયન્દ્રાચ્છયન્દ્રિકમ્ ॥ ૪૦ ॥

મન્દારવિપિનાન્દોલસુરભ્યનિલસેવિતમ્ ।

રત્નવેદીસમુત્થાંશુસંવ્યાપ્ત ગગનાન્તરમ્ ॥ ૪૧ ॥

ઉદગ્ચત્પગ્ચમાલાપવિકસ્વરપિકસ્વરમ્ ।

રાજહંસવધૂવૃન્દાનુકૃતપ્રમદાગણામ્ ॥ ૪૨ ॥

નાનારતિરહસ્યોત્થશબ્દચાટુશુકીરવમ્ ।
ઉદ્ગતાનન્દકન્દર્પસપર્યાયોગ્યસંવિધમ્ ॥ ૪૩ ॥

પ્રિયેણ તાસ્તત્ર સમેત્ય નિર્વૃતા
સ્તદાનનાલોકસુધાત્તભોજનાઃ ।
વિધૂતવિશ્વેષરુજો મૃગીદૃશો
નિકામમાપુઃ સકલાન્ મનોરથાન્ ॥ ૪૪ ॥

નિજોત્તરીયૈઃ કુચકુમ્ભલેપિત
શ્રીખણ્ડચન્દ્રાગુરુકુકુમાહુતૈઃ ।
અરીરચન્નદ્ભુત લીલનોત્સુકા
પ્રાણેશ્વરાયાતિમહાર્હમાસનમ્ ॥ ૪૫ ॥

તત્રાસ્થિતોડસૌ શુશુભે રઘૂદ્રહઃ
પ્રાણેશ્વરો લોચનલાસ્યલાલિતઃ ।
પારેપરાશ્ચર્યસ્મરરૂપદર્પહા
ગોપાડ્ગનામણ્ડલમણ્ડનાકૃતિઃ ॥ ૪૬ ॥

પરસ્પરાલાપનિરીક્ષણસ્મિત
ભ્રૂવિભ્રમાશ્વેષકરગ્રહાદિભિઃ ।
સમ્પૂજ્ય સંસ્તુત્ય તથાત્મનઃ પ્રિયં
પ્રિયાઃ સમેતાઃ કિમપીદમૂચિરે ॥ ૪૭ ॥

ગોપ્ય ઊચુઃ
યે સેવમાના નનુ સેવમાના
અસેવમાનાનપિ સેવમાનાઃ ।
યે સેવમાનાન્ પરિતો સેવમાના
ન સેવમાનાસ્ત ઇમે કે વદસ્વ ॥ ૪૮ ॥

માતૃઃ પિતૃન્ સ્નિગ્ધતમાનપત્ય
ભ્રાત્રાદિકાન્ સુહૃદશ્ચાત્મબન્ધૂન્ ।
હિત્વા ચ પાદાબ્જતલં પ્રપદ્ય
ત્વં સેવમાનાન્ પરિપાસિ કચ્ચિત્ ॥ ૪૯ ॥

કિંવા ભવૈકાન્તરતાનભવ્યાન્
નિન્દાપરાન્ લમ્પટાન્ નીચસત્ત્વાન્ ।
કન્દર્પાનુધ્યાનપથે પ્રવૃત્તાં

સ્તવસેવ્યમાનાન્ ભજસે નાથ કચ્છિત્ ॥ ૫૦ ॥

કિંવોભયભ્રષ્ટહઃ શિવામયાન્
કુયોગિનો નાસિ પાપેષુ નિષ્ઠાન્ ।
ઈદૃગ્વિધાન્ માનુષાખ્યાન્ પશૂસ્ત્વં
પ્રપૂર્ણરઙ્ગં ભજસે નાથ કચ્છિત્ ॥ ૫૧ ॥

ઇત્યેવમુક્તો ભૃશમાભીરદારૈઃ
પરાત્પરો ભગવાન્ રામચન્દ્રઃ ।
શ્રિયાયુતઃ કોટિકન્દર્પકાન્તઃ
સ્મિત્વા રેભે પ્રતિવક્તું મહાત્મા ॥ ૫૨ ॥

શ્રીરામ ઉવાચ ।
વિહાય સંસારમપારસાન્તરં
ભવાદૃશાન્ ભજતઃ પ્રાકૃતૌઘાન્ ।
ભજામિ નિત્યં નિજવામાઙ્ગભાગં
રમામપિ પ્રેયસીં સંવિહાય ॥ ૫૩ ॥

સંસારિણો વિષયૈકાન્તલુબ્ધાન્
ન માં પરં ભજતો નો ભજામિ ।
કામાનુરૂપાં ગતિમેષાં દદામિ
કુર્વે સુરાનાસુરીષ્વેવ ભૂષુ ॥ ૫૪ ॥

નાન્યાનહં સેવમાનાન્ ભજામિ
જનાન્ પ્રસિદ્ધોભયધર્મહીનાન્ ।
પ્રપદ્યન્તે યે યથા માં મનુષ્યાઃ
પ્રપદ્યેડહં તાંસ્તથા ભાવયુક્તઃ ॥ ૫૫ ॥

ન વસ્તુતોડહં ભજતો ભજામિ
કુતશ્ચૈવાભજતો ભૂમિજન્તૂન્ ।
આત્મારામઃ સન્નિજૈકાન્તકેલિ
લૌકાતીતઃ ક્રીડમાનશ્ચ નિત્યમ્ ॥ ૫૬ ॥

ભજામ્યહં ક્વાપિ ભજતોડપિ જન્તૂન્
કૃપાવશસ્તત્કૃતમીક્ષ્યમાણઃ ।
સ્નેહાતુરાન્ દૈવદૃષ્ટ્યાવરાર્થાન્
તથાતુરાન્ માનહીનાનશક્તાન્ ॥ ૫૭ ॥

यत्सङ्गता मद्रपुष्पोऽशवः प्रिया
यथेयं श्रीर्भाति वामाङ्गसंस्था ।
छतोपि सभ्योऽभ्यधिका रासकावे
यदेवमन्तर्भयिमानसं वः ॥ ५८ ॥

मदङ्गसङ्गोपयिता शिभावद् यूयं
प्राणोभ्योऽपि मे प्रेयसीः स्थः ।
नपारयेऽलं भवतीप्रेमभन्धं
निष्कारणं मित्रभावं जृष्णाणाः ॥ ५९ ॥

भवतीनां वै विप्रलम्भानुभूत्यै
तिरोहितो भवतीस्थो मयात्मा ।
आविर्भावं प्रापितस्तत्क्षणेन
मा मा हिंसीज्जातवेदाः स्मरोत्थः ॥ ६० ॥

तन्मेऽसूया नैव कार्या कदाचित्
प्रेमशौदार्यं वीक्ष्यमाणाय शश्वत् ।
लोके प्रेमणः पदवीं शिक्षयाणः
किं किं चित्रं नैव कुर्वे रमण्यः ॥ ६१ ॥

लीलावैयित्र्यात् सलज्जनन्दरूपा
ध्यन्तर्द्धानं यावदेषा जगाम ।
नैवामुष्यां मद्वियोगः कदाचिद्
दृष्टो भूतः स्वप्नभावे सुषुप्तौ ॥ ६२ ॥

सम्पूर्णाः शरदो भजमानाः प्रियं
मां धन्या धन्या धन्यधन्याश्च धन्याः ।
प्राप्तं मनागीदृशं प्रेम दिव्यं
युष्मास्वेवं प्रियमेकान्तवत्यः ॥ ६३ ॥

संसेवनीयः किमुतान्यैर्मयापि
पुण्यस्तीर्थो भवतीपादरेणुः ।
स्त्रियो भूत्वा पौरुषं दिव्यमेवं
यूयं प्राप्ताः शङ्कराद्यैरलभ्यम् ॥ ६४ ॥

प्रेमशामलेनान्तरात्मप्रसादात्

પ્રીતઃ ક્રીતો ભવતીભિઃ સદાહમ્ ।
અવિપ્રચ્યુક્તઃ સતતં ચૈવ રંસ્યે
વશ્યાં વૃત્તિં દર્શયાનઃ સમગ્રામ્ ॥ ૬૫ ॥

નિત્યે ધામ્નિ દિવ્યસાકેતસંજ્ઞે
સરથપુલિને પરે નિત્યરમ્યે ।
સીતાલોકે ભૂરિ પ્રમુદવને યત્ર
ક્રીડેડહં તત્ર તત્ર સ્થ યૂયમ્ ॥ ૬૬ ॥

યૂયં નિત્યાઃ કીર્તિતા વેદમૂર્ધ્નિ,
નિત્યાનન્દા નિત્યગા નિત્યસિદ્ધાઃ ।
લોકોડયં વો નિત્યસાચ્છિત્સુખાત્મા
કિઞ્ચિજ્ઞાત્વા કામિતો બ્રહ્મવિદ્ભિઃ ॥ ૬૭ ॥

તેડમી સ્થિતાઃ પુરતોડગ્નેઃ કુમારા
બ્રહ્મ વિન્દન્તઃ ષષ્ઠિસાહસ્રસંજ્ઞ્યાઃ ।
તદ્ભૂત્ સ્થિતાઃ શ્રુતયોડમૂઃ પુરો વો
બ્રહ્મ વિન્દન્તીઃ સતતં કામયાનાઃ ॥ ૬૮ ॥

અન્યે ચ સિદ્ધા ઋષયો બ્રહ્મનિષ્ઠાઃ
બ્રહ્મર્ષયો વન્દિતા નારદાદૈઃ ।
નેમે લોકં પ્રાપ્તુમર્હન્તિ સખ્યો
યદ્યપ્યેતે કામતત્ત્વેન વિદ્ધાઃ ॥ ૬૯ ॥

સર્વસ્યોર્ધ્વં ભાતિ વૈકુણ્ઠધામ
ઉર્ધ્વં વૈકુણ્ઠાધા (દા)દિવૈકુણ્ઠધામ ।
રાધાલોકં તસ્ય ચોર્ધ્વં વિભાતિ
સીતાલોકસ્તસ્યચાપ્યૂર્ધ્વં એષઃ ॥ ૭૦ ॥

નાતઃ પરં લોકસંસ્થાગમેષુ
દૃષ્ટ્વા ક્વચિત્ સરહસ્યેષુ તેષુ ।
ચિલ્લોકોડયં મામકીનો મદાત્મા
પૂર્ણઃ સદા પૂર્ણપૂર્ણઃ સુપૂર્ણઃ ॥ ૭૧ ॥

આનન્દાત્મા સ્વે મહિમ્નિ પ્રતિષ્ઠઃ
સત્યાકારઃ સત્યધર્મા સુસત્યઃ ।
ચિદ્રૂપોડયં ચિત્પ્રતિષ્ઠાપ્રતિષ્ઠઃ

કાલાતીતો માયયા ચાપ્યધૃષ્યઃ ॥ ૭૨ ॥

યસ્માજ્જાતઃ પૂરુષઃ કોડપિ કાલઃ

શ્રીમાન્ વિષ્ણુર્લોકલોકેશનાથઃ ।

જિષ્ણુર્વિષ્ણુઃ કૃષ્ણ ઇત્યાદિનેકૈર્નામ્નાં

વૃન્દૈઃ કીર્તિતઃ સોડપિ ચાંશઃ ॥ ૭૩ ॥

યલ્લોકોડસૌ કીર્તિતો રામલોકઃ

સીતાલોકસ્તત્ર ચાનન્દલોકઃ ।

ઈદૃક્પ્રેમણા તમિમં પ્રાપ્ય યૂયં

જાતાઃ સખ્યઃ કૃતકૃત્યા પુરૈવ ॥ ૭૪ ॥

ન યત્ર દુઃખં ન જરા ન મૃત્યુ

ર્ન કાલબાધા પ્રકૃતેર્ન પ્રભાવઃ ।

નિત્યે સત્યે તત્ર યૂયં રમધ્વં

રસેન સંયુગ્વિપ્રયોગાત્મકેન ॥ ૭૫ ॥

સંયોગાદ્વિપ્રયોગો મે પ્રિયો નિત્યાભિભાષિતઃ ।

રામાત્મનાહં સંયોગી રામાત્મા વિપ્રયોગવાન્ ॥ ૭૬ ॥

સંયોગરસભોગાય રામોડહં વૈ વસે વને ।

વિપ્રયોગાનુભૂત્યૈ તુ રામઃ સાકેતપત્તને ॥ ૭૭ ॥

રસનામા તુ રામોડહં રામોહં રાસનાયકઃ ।

ઉભયોર્નિત્યભોગાય પ્રમોદવનમાસ્થિતઃ ॥ ૭૮ ॥

ગાવો ગોપાસ્તથા ગોપ્યો નિત્યલીલાપરિચ્છદાઃ ।

રાજન્તિ સ્વસ્વભાવેન પ્રમોદવિપિને મમ ॥ ૭૯ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડિસંવાદે રામરાસો નામ ચતુસ્ત્રિંશોડધ્યાયઃ ॥ ૩૪ ॥

૭૯/૧૫૪૩

૦૩૫. રામરાસો નામ પચ્ચત્રિંશોડધ્યાયઃ ।

બ્રહ્મોવાચ

એવં શ્રુત્વા રસિકેન્દ્રસ્ય દિવ્ય

રસાત્મનો રાઘવેન્દ્રસ્ય વાચઃ ।

ગોપાઙ્ગનાસ્તુષ્ટુવુસ્તાઃ સમસ્તા
સ્ત્યક્ત્વા વિયોગપ્રસવં ચિત્તતાપમ્ ॥ ૧ ॥

અથેષ્ણિતાનાં વ્રજસુન્દરીણાં
પરસ્પરાબદ્ધકરામ્બુજાનામ્ ।
મધ્યે સ્થિતો રામચન્દ્રો વિરેજે
તત્કણ્ઠયોવિલસદ્ધાહુયુગ્મઃ ॥ ૨ ॥

ઇત્યં શતં સહસ્રં ચ મૂર્તીઃ કૃત્વા નિજાત્મનઃ ।
રેમે રામો રમોન્માદયલચ્ચરણતાલવૃક્ષ ॥ ૩ ॥

તાસાં પ્રેયો નાભિમધ્યોદરાન્ત
લોલાન્ચોન્ચાબદ્ધ હસ્તામ્બુજાનામ્ ।
એકો હસ્તઃ પ્તે ચલન્ ભાવરીત્યા
કામામ્ભોજે ભ્રાજિનાલો વિરેજે ॥ ૪ ॥

તાઃ પ્રેયસો નૂપુરકિણ્ણિણીનાં
નાદૈઃ સ્વાઙ્ઘ્રિસ્થાચિનાં નૂપુરાણામ્ ।
નાદાન્ મુહુર્મેલયિત્વા નટન્ત્યઃ
સ્વારસ્યમાપુર્લલિતં સામરસ્યમ્ ॥ ૫ ॥

તસ્મિંશ્ચ રાસે તાલશઙ્ખા મૃદઙ્ગાઃ
સઝર્જરા પટહાઃ ઝલ્લરીશ્ચ ।
ભેરીવીણાવેણુવાદ્યપ્રભેદાઃ
સમ્મૂર્તિકાશ્ચિન્મયાઃ પ્રાદુરાસુઃ ॥ ૬ ॥

દૃષ્ટ્વા રાસોત્સુકં રામં પ્રેયસીશ્ચાપિ તસ્ય તાઃ ।
વાદવાદનકારિણ્યઃ પ્રાદુરાસુર્વરસ્ત્રિયઃ ॥ ૭ ॥

તતાનાં વિતતાનાં ચ છાદિતાનાં સમન્તતઃ ।
ઘનાનાં સુષિરાણાં ચ પ્રાદુરાસીન્મહાન્ ધ્વનિઃ ॥ ૮ ॥

તં ધ્વાનમનુકૃત્યાભૂદિવિ દુન્દુભિજો ધ્વનિઃ ।
અવાકિરંશ્ચ મન્દારમાલ્યાનિ ત્રિદિવૌકસઃ ॥ ૯ ॥

ચલચ્ચરણનૂપુરૈર્લલિતકિણ્ણિણીનાં
ગણૌ રનેકવલચૈસ્તથા વિધુત બાહુવલ્લીસ્થિતૈઃ ।
અભૂત્ સતતકાહલઃ કિમપિ તત્ર કોલાહલઃ

સુવર્ણમણિભૂષણપ્રકરસિન્જિતૈર્મિશ્રિતઃ ॥ ૧૦ ॥

પ્રેયસીરનુચકાર વલ્લભો વલ્લભં ચ લલના અનુચકુઃ ।

તે પરસ્પરવિધેયચાતુરીવેધસઃ શુશુભિરે રસરાસે ॥ ૧૧ ॥

પ્રેયસીમધુરકણ્ઠસુસ્વરૈઃ પ્રેયસો જયતિ કણ્ઠસુસ્વરઃ ।

યત્પ્રમોદવનવાસિકોકિલા મૌનમાપુરનુસર્તુમક્ષમાઃ ॥ ૧૨ ॥

મધ્યે મધ્યે કનકલતિકાજાતમાલૈસ્તમાલૈ

ર્મધ્યે મધ્યે વિલુલિતતડિન્મોદમાનૈઃ પયોદૈઃ ।

મધ્યે મધ્યે કનકમણિભા સડ્ગશીલૈશ્ચ નીલૈઃ

પ્રાપ્તું શક્યા નખલુ રમણં રામમાસાં વિલાસાઃ ॥ ૧૩ ॥

એવં સ તાભિઃ શુશુભે રમાભિઃ

કામખ્યપૂર્વાં પરમાં દધાનઃ ।

વેણં ક્વણન્મધ્યગતો દામિનીનાં

મધ્યે તડિત્વાનિવ જાતગર્જઃ ॥ ૧૪ ॥

મુગ્ધાડ્ઘ્રીણાં વિલાસૈ રણરણકરણત્કિઙ્કિણીનૂપુરાદૈ

દોર્વલ્લીનામુગ્ધ્યદ્વલયકલકલૈઃ સસ્મિતૈર્ભૂવિજૃમ્ભૈઃ ।

સાનડ્ઘૈર્મધ્યભડ્ઘૈઃ કુચપટયલનૈઃ કુણ્ડલૈર્ગણ્ડલોલૈઃ

કાઙ્ચીવેણીકલાપૈઃ શ્વથલસદલકઞ્ચિભિસ્તા વિરેજુઃ ॥ ૧૫ ॥

સ્વેદાઙ્ચિતાનિ વદનાનિ વિભાવતીનાં

સ્વેદાઙ્ચિતાનિ ચ વપૂષિ વિલાસલાસૈઃ ।

રાસોન્મદપ્રણયપાણિવિકર્ષિતાનાં

રેજુર્નિતાન્તસુરતાન્તગતાનિ ચદ્રત્ ॥ ૧૬ ॥

સીતા શીતાંશુસીતા ચ સુધા શ્રીઃ કમલા કલા ।

કામિની કામદા કામા કમનીયા કલાવતી ॥ ૧૭ ॥

રાધા કૃષ્ણાનુરાધા ચ સુધાધારા મણીરમા ।

લલનાકોટિયૂથેષુ ષોડશૈવ સુમધ્યમાઃ ॥ ૧૮ ॥

એતા મુખ્યતમાઃ પ્રોક્તા યથા કાન્તસ્તથૈવ તાઃ ।

સ્વામિનીશબ્દભાજશ્ચ દામિનીતુલ્યકાન્તયઃ ॥ ૧૯ ॥

રામેણ સહ નૃત્યન્ત્યો રેજિરે રાસમણ્ડલે ।

સ્વસ્વમણ્ડલમુખ્યાશ્ચ પ્રેયસા પ્રતિલાલિતાઃ ॥ ૨૦ ॥

જગુરુચ્ચૈઃ સ્વરેણૈતાઃ પ્રિયકણ્ડસ્વરોર્જિતાઃ
શુદ્ધમિશ્રપ્રભેદાશ્ચ સ્વરજાતીઃ સલક્ષણાઃ ।
પ્રિયેણ સહ ગાયન્ત્યઃ પુપુષુઃ પરમાં શ્રિયમ્ ॥ ૨૧ ॥

કાશ્ચિત્ પરં વેણુરવાનુમોહિતા
પ્રમત્તપુંસ્કોકિલકણ્ડજિત્વરૈઃ ।
સ્વરૈરગાયન્ વનિતા વનાન્તરે
પ્રિયેણ સાકં બહુજાતસમ્ભ્રમાઃ ॥ ૨૨ ॥

કાશ્ચિત્સ્વયૂથમવલમ્બ્ય સહ પ્રિયેણ
ગાયન્ત્ય ઉચ્ચતરકણ્ડરવામમાનાઃ ।
અન્યાઃ સુનૃત્યકલયા દધતીઃ પટુત્વ
મૌત્સ્યુક્યસઙ્ગતહૃદો નદયામ્બભૂવુઃ ॥ ૨૩ ॥

કદાચિદ્ વનિતા એવ સર્વાઃ સઙ્ગજગુરુચ્ચકૈઃ ।
અનૃત્યત્ પ્રિય એકાકી કલાચાતુર્યદર્શનૈઃ ॥ ૨૪ ॥

કદાચિદ્ ગાયતોડત્યુચ્ચૈઃ પ્રેયસસ્તુષ્ટિહેતવે ।
અનૃત્યન્ વનિતાઃ સર્વાશ્ચાતુર્યાગ્ચિતવિગ્રહાઃ ॥ ૨૫ ॥

કાચિચ્ચ રામપરિવર્તનજશ્રમેણ
શ્રાન્તા ગુરુસ્તનનિતમ્બભરાલસાઙ્ગી ।
સ્વિદ્યન્મુખી શ્વથલસદ્રસના પ્રિયાંસે
પ્રાદાદ્ ભુજં તરલકૂજિતકકુણાઢ્યા ॥ ૨૬ ॥

કાચિદ્ ભુજૌ દૃઢતરસ્મરપાણિપાશૌ
કણ્ઠે નિધાય દયિતસ્ય ચ લમ્બમાના ।
શમ્પામયી સ્રગિવ મેચકમેધ લગ્ના
રેજેતરાં તરુણિરગ્રિમધર્મકાન્તિઃ ॥ ૨૭ ॥

કાચિન્મુખેન રમણસ્ય નિજાકુસંસ્થં
કાશ્મીરચન્દનકુરઙ્ગમદાનુલિપ્તમ્ ।
આધ્રાચ જાતપુલકા પ્રણયોત્કરેણ
ગોપી સુગુપ્તગતિરેવ મુહુશ્ચુચુમ્બ ॥ ૨૮ ॥

કસ્યૈચિદાકલિતરાસવિલાસનૃત્ય

વિક્ષિમકુણ્ડલમણીગણમણિરે સ્વે ।
 ગણે સ્વગણ્ડકલકં શ્રમતો દધત્યૈ
 પ્રાદાત્ પ્રિયો હિ લતિકાદલચર્વિતં સ્વમ્ ॥ ૨૯ ॥
 અન્યા ચ રાસરસિતૈર્વલચૈર્નદન્તી
 કૂજન્મહાર્દભણિનૂપુરમેખલાદ્યા ।
 પાશ્ર્વસ્થિતસ્ય રુચિરં રમણસ્ય હસ્તં
 શ્રાન્તા સ્તનોપરિ નિધાય સુખાન્યવાપ ॥ ૩૦ ॥
 કાચિજજવેન દયિતં પરિરમ્ય તુડ્ડગ
 વક્ષોજવિક્ષુભિતમક્ષિ ચુચુમ્બ તસ્ય ।
 ઇષ્ટે પૃથક્ પૃથગનડ્ગરસં નિગૂઢ
 રાસાન્તરે પુપુષુરદ્ભુતકેલિદક્ષાઃ ॥ ૩૧ ॥
 ગોપાડ્ગના રુચિરરાજકુમારવર્ય
 હસ્તદ્વયાકલિતગાઢગૃહીતકણ્ઠયઃ ।
 રાસકિયાલલિતમણિરૂપમણ્ડલીષુ
 સ્વચ્છન્દમેવ બહુધા વિદધુર્વિહારમ્ ॥ ૩૨ ॥
 કદાચિદ્ ગોપતરુણીમણ્ડલાન્તરમણ્ડનઃ ।
 રામઃ સીતાસમં રેજે ક્વણ્ણદ્વેશુચુતાધરઃ ॥ ૩૩ ॥
 કદાચિત્ સ્વાડ્ગકાન્ત્યૈવ પ્રિયામન્તર્હિતાં દધત્ ।
 ચકાર કૌતુકં સ્ત્રીણાં ક્વ ગતા મહિષીત્યહો ॥ ૩૪ ॥
 તાસુ સમ્પ્રાન્તચિત્તાસુ સ્થિત્વા મણ્ડલમધ્યતઃ ।
 દર્શયન્ સહજાં લક્ષ્મીં જયેતિ મુહુરીડિતઃ ॥ ૩૫ ॥
 સાખિલવ્રજકાન્તાભિર્દીપ્તાભિરપિ મણ્ડલે ।
 અપ્રધૃષ્ટૈવ શુશુભે લોકસૌન્દર્યજીવની ॥ ૩૬ ॥
 કદાચિત્તસ્યા હસ્તેન હસ્તમાદાય વલ્લભઃ ।
 જગામ કુન્જભવને દાસીવત્તાસ્તુ તસ્થિરે ॥ ૩૭ ॥
 આણાપયિષ્યતિ પ્રભ્વી પ્રભુર્વા કિં ન દૂત્યમૂઃ ।
 સાવધાનતયા તસ્થુઃ કુન્જદ્વારલસદ્દશઃ ॥ ૩૮ ॥
 કુન્જાલયં સુખં ગમ્ય કૃત્વા પૂર્ણ મનોરથમ્ ।
 એતાભ્યાં પુનરેતાભ્યાં જયેત્યુચ્ચૈસ્તરાં જગુઃ ॥ ૩૯ ॥

સમ્ભુક્તિપાનપરિધાનવિભૂગણાનિ
લેપાગ્ગજનાલભનમાર્જનવ્યગ્ગજનાદૈઃ ।
તૌ તા વિશેષધિષણા પરિચેરુરુચ્યૈ
દર્શીવદપ્યનુપદં કલિતાવધાનાઃ ॥ ૪૦ ॥

કાન્તેન ભૂરિતરકેલિષુ કોવિદેન
તાઃ સંસદિ પ્રતિપદં બહુદત્તમાનાઃ ।
નૈતાં પ્રિયાં સમનુલ્લઘિતુમીશિરેડપિ
પૂર્વં વિસોઢવિરહસ્મૃતિકાતરાક્ષ્યઃ ॥ ૪૧ ॥

નૈવાપિ તાસુ વનિતાસુ કુમારકેણ
સાર્ધં પ્રભૂતરમણોત્સવસમ્ભ્રમેષુ ।
પ્રત્યૂહલેશમકરોદધદમુષ્ય સાક્ષા
ત્રિત્યાડ્ગસડ્ગમવતો સહજૈવ લક્ષ્મીઃ ॥ ૪૨ ॥

અશ્રાન્તરાસરસિકો રમણઃ સ ઇત્થં
ગુપ્તસ્ફુટં પ્રકટ કેલિવિધાનદક્ષઃ ।
રેમે રમૈકરમિતો રમણો રમાભિ
રાભીરરાજકુલભૂષણસુન્દરીભિઃ ॥ ૪૩ ॥

કદાચિનૃત્યમાનાનાં વનિતાનાં પ્રિયૈઃ સહ ।
ભ્રમરાલિરભૂદ્રીણા કોકિલામુરજધ્વનિઃ ॥ ૪૪ ॥

રામરાસરસં વીક્ષ્ય દેવા બ્રહ્મશિવાદયઃ ।
વિચિન્ત્યમાના મનસિ બભૂવુઃ પ્રેમઘૂર્ણિતાઃ ॥ ૪૫ ॥

અસ્તમામમરનાગનગીનાં રૂપસારભરજોડપ્યભિમાનઃ ।
કિંકુરીવદિહ દર્શનમાપુરતો રસિકરાસરસેષુ ॥ ૪૬ ॥

આદિત્યા વિશ્વેદેવાશ્ચ વસવસ્તુષિતાસ્તથા ।
ભાસ્કરાશ્ચાનિલાશ્ચૈવ મહારાજિકસાધ્યકાઃ ॥ ૪૭ ॥

રુદ્રાઃ સમુદ્રા ગિરયો નદા નદોડપ્સરોગણાઃ ।
વિદ્યાધરાશ્ચ યક્ષાશ્ચ ગન્ધર્વાશ્ચૈવ કિન્નરાઃ ॥ ૪૮ ॥

ગ્રહનક્ષત્રતારાદ્યાઃ પ્રહ્લાદશ્ચ વિભીષણઃ ।
બ્રહ્મર્ષયો વસિષ્ઠાદ્યાસ્તથા દેવર્ષયોડભિલાઃ ॥ ૪૯ ॥

लक्ष्मीनारायणौ चैव पार्वतीशङ्करौ तथा ।
गायत्री यापि सावित्री सरस्वत्यप्सरः शची ॥ ५० ॥

सर्वे देवगणाश्चैव उर्षिताः स्वस्वयेतसि ।
योषातृपं समास्थाय रामरासे समाययुः ॥ ५१ ॥

तेषां विमानसन्दोहैरभवत् सङ्कुलं नभः ।
रामो नवधनश्यामो मण्डारवलिभूषितः ॥ ५२ ॥

लक्ष्मीं दधद् गोपिकाभिः संस्थितो रासमण्डले ।
स्वस्वभावानुसारेण सर्वेषां दर्शनं ददौ ॥ ५३ ॥

गोपीं गोपीमन्तरा रामयन्द्वा
रामं रामं यान्तरा गोपनार्यः ।
एतं जाते मण्डले मञ्जुलामो
रेमे रामो रामया राजमानः ॥ ५४ ॥

श्रीलस्ताब्जभङ्गसम्भङ्गकण्ठयो
रन्योन्यं वा भङ्गबाह्वोर्युवत्यः ।
वामं उस्तं योर्ध्वयित्वानयोश्च
मध्ये रेमे रामयन्द्वा कदाचित् ॥ ५५ ॥

एतं द्वेधा मण्डलं कल्पयित्वा
पययिषा क्रीडमानो वधूभिः ।
योगाधीशस्तत्र योगीव रामो
रेमे स्वानां सम्मुटं वर्धयानः ॥ ५६ ॥

रासक्रीडावेषविस्त्रस्तबन्धै
र्धम्मिलैः स्वैर्मल्लिकाः संवमन्त्यः ।
विद्युद्वल्लीजैत्रविद्योतिताङ्गयो
गोप्यो रासे नाटकं यङ्कुरुष्वैः ॥ ५७ ॥

रासे समुद्भूतरमाविलासे श्रीरामयन्द्वा समं नटन्त्यः ।
धम्मिलवल्लुप्तनितम्भभारं वोढुं न शक्ता वनिता बभूवुः ॥ ५८ ॥

नितम्बौ त्रस्तकाञ्चीको कुयौ विगतकञ्चुकौ ।
धम्मिलान् बन्धनोन्मुक्तान् वलन्त्यो रेजिरे स्त्रियः ॥ ५९ ॥

भेयरौघाः सल स्त्रीभिश्चन्द्रश्चोदुगाणैः सल ।

રામરાસં સમાલોક્ય વિસ્મિતોડભૂત્રિરન્તરમ્ ॥ ૬૦ ॥

યાવદ્વિજહાર ભગવાન્ તાવ
ત્કાલં રજનીશઃ સંસ્થિતોડભૂત્ ।
ચન્દ્રેણ સ્વસ્થાં ગતૌ વિસ્મૃતાયાં
સ્વસ્વસ્થાને ખેચરાશ્ચાપિ તસ્થુઃ ॥ ૬૧ ॥

યાવન્તસ્તા માણલે ગોપનાર્ય
સ્તાવદ્ગૂપો રાઘવેન્દ્રો બભૂવ ।
અન્યોન્યં ચાલક્ષ્ય લીલાવિનોદં
રેમે તાભિર્ભૂરિ દાક્ષિણ્યશાલી ॥ ૬૨ ॥

તાસાં પ્રભૂતશ્રમકર્ષિતગોપિકાનાં
વક્રત્રાણિ વારિકણસંવલિતાલકકાનિ ।
હસ્તામ્બુજેન સ મમર્ષતરાં તતોડમૂઃ
પીયૂષપાતસુખિતા ઇવ સમ્બભૂવુઃ ॥ ૬૩ ॥

ઇત્યં હરેર્ભગવતઃ પુરુષોત્તમસ્ય
રામસ્ય રાઘવકુલામલકીર્તનસ્ય ।
યઃ સંશૃણોતિ રતિરાસવિલાસલીલાં સઃ
રામસમ્પદમુપૈતિ વિમુક્તકામઃ ॥ ૬૪ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે રામરાસો નામ પચ્ચત્રિંશોડધ્યાયઃ ॥ ૩૫ ॥

૬૪/૧૬૦૭

૦૩૬. રામરાસો નામ ષટ્ત્રિંશોડધ્યાયઃ ।

બ્રહ્મોવાચ ।
રામસ્ય રાસં નયનૈર્નિપીય
તે દણ્ડકારણ્યજુષોડગ્નિપુત્રાઃ ।
કામેન સદ્બુધ્ધૃદઃ સમન્તા
તન્મણ્ડલં તુષ્ટુવુઃ કલ્પિતાશાઃ ॥ ૧ ॥

સુનય ઊચુઃ
પ્રાવૃટ્સમુન્નતનવીનઘનાભિરામં
યોષાસમૂહપરિકલ્પિતમણ્ડલસ્થમ્ ।

पीताम्बरधुतितउत्तरकराभिरामं
रासस्थितं रघुपतिं सततं भजामः ॥ २ ॥

श्रीमत्प्रभोदवनमञ्जुलकुञ्जवीथी
विद्योतमानपरिपूर्णाकलाहिमांशुम् ।
सामस्वरक्वणितवेणुसनाथपाणिं
रासस्थितं रघुपतिं सततं भजामः ॥ ३ ॥

रत्नावलीयुतसुवर्णसुदिव्यमौलि
मुक्तास्त्रगद्भुतसुलक्ष्यविशालवक्षः ।
श्रीवत्सलक्ष्मसुभगोत्तमदिव्यगात्रं
रासस्थितं रघुपतिं सततं भजामः ॥ ४ ॥

उद्यद्विशालमणिमञ्जुलतुङ्गनासं
गण्डस्थलप्रतिहलत्तलकुण्डलाग्रम् ।
कस्तूरिकातिलकभूषितभालदृशं
रासस्थितं रघुपतिं सततं भजामः ॥ ५ ॥

केयूरलम्बनललामभुजद्रयाग्र
बन्धोद्गृहीततरकौस्तुभशोभि कण्ठम् ।
पादाम्भुजक्वणितनूपुरकिङ्किणीकं
रासस्थितं रघुपतिं सततं भजामः ॥ ६ ॥

ऐकद्वयत्रियतुराद्विभूतकमात्त
तालप्रबन्धरथनानयनाभिरा मम् ।
सङ्गीतशास्त्रवितताछलका गुरुं तं
रासस्थितं रघुपतिं सततं भजामः ॥ ७ ॥

नृत्यन्तमद्भुतकलानिकरप्रवीण
मानापलापरथनैकविधानदक्षम् ।
वंशीधरं नटवरं वरदोत्तमाङ्गं
रासस्थितं रघुपतिं सततं भजामः ॥ ८ ॥

अङ्गोन्मिलन्मलयजद्रवजातभक्तिं
रङ्गत्रिभङ्गकलितातिललामकामम् ।
केशोरवेशमतिवर्त्य परिरुक्तन्तं
रासस्थितं रघुपतिं सततं भजामः ॥ ९ ॥

મન્દારમૂલમધિગમ્ય વિરાજમાનં
ગોપાડ્ગનાવિરચિતોત્તમમણ્ડલાસ્થમ્ ।
પોતાંશુકચ્છવિનિબદ્ધકટિપ્રદેશં
રાસસ્થિતં રઘુપતિં સતતં ભજામઃ ॥ ૧૦ ॥

મન્દસ્મિતાધરસુધારસરજિતોષ્ઠે
લોલાલકાવલિતમુગ્ધકપોલદેશમ્ ।
પાદામ્બુજપ્રથિતતાલવિધાનનૃત્યં
રાસસ્થિતં રઘુપતિં સતતં ભજામઃ ॥ ૧૧ ॥

તામ્બૂલિકાદલસુચર્વાણચારુરાગ
સંવર્ધગોપરમણીક્ષણચુમ્બનોગ્રમ્ ।
તત્તુડ્ગવક્ષસિજમર્દનલગ્નહસ્તં
રાસસ્થિતં રઘુપતિં સતતં ભજામઃ ॥ ૧૨ ॥

સીતાનિરન્તરવિભૂષિતવામભાગં
મધ્યસ્થલચ્છવિવિનિર્જિતસિંહમધ્યમ્ ।
મન્દસ્મિતપ્રસર મણ્ડિતમણ્ડલાસ્થં
રાસસ્થિતં રઘુપતિં સતતં ભજામઃ ॥ ૧૩ ॥

શ્રીરત્નવેદિવિપુલીકૃતમણ્ડલાન્તઃ
કોટિપ્રકારપરિકલ્પમનિજપ્રકાશમ્ ।
વામાડ્ગસડ્ગિસહજાસ્યુહણીય કેલિં
રાસસ્થિતં રઘુપતિં સતતં ભજામઃ ॥ ૧૪ ॥

શ્રીમત્પ્રમોદવનકલ્પિતમણ્ડલાબ્જ
સત્કર્ણિકાર્પિતરમારમણૈક મૂર્તિમ્ ।
સ્વસ્વામિનીસમનુવાગ્છિતદિવ્યરાસં
રાસસ્થિતં રઘુપતિં સતતં ભજામઃ ॥ ૧૫ ॥

બ્રહ્મેન્દ્રશકુરમુખત્રિદિવાલયૌઘ
હસ્તામ્બુજચ્યુતસુરદ્રુમપુષ્પવૃષ્ટિમ્ ।
કોટીન્દુજિત્વરકિરીટમણિપ્રભાઢ્યં
રાસસ્થિતં રઘુપતિં સતતં ભજામઃ ॥ ૧૬ ॥

જય જય જય સહજાનન્દરસનિર્ભરનિજવિલાસમોહિતબ્રહ્માદિસુરસંસ્તૂયમાન

કુટિલ ગોપાડ્ગનાજનકટાક્ષસમુદ્ભૂતનૂતનકન્દર્પશરલક્ષ્મીકૃતચિત્ત
કુન્દવનેશ્વરિમનોરથપૂર્તિપ્રભાવપ્રેમપરિપાલક સચ્ચિદાનન્દમયપરબ્રહ્મ
રસ સ્વાનન્દૈકકન્દ સહજકલ્યાણગુણનિધાન નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૭ ॥

કિં ત્વામશેષમતિસાક્ષિણમર્થયામો
જાનાસિ સર્વમપિ નઃ સ્મૃહણીયમર્થમ્ ।
અસ્યૈવ તાવકવિલાસરસસ્ય નિત્યં
પાત્રાણિ કિં નહિ ભવામ વયં સ્મરાર્તાઃ ॥ ૧૮ ॥

કિં વા સહસ્ત્ર જનુરર્જિતકોટિપુણ્ય
નૈષ્કર્મ્યસિદ્ધિસુહિતેન નનુ ત્વયૈવ ।
દત્તામલભ્યવરભાજનતામુપેત્ય નિત્યં
ભજામ નિજવાઞ્છિતલાભતૃપ્તાઃ ॥ ૧૯ ॥

નો યેદ્ વયં વિરહપાવકદગ્ધદેહાઃ
સ્નેહાનુબન્ધમહિમોદ્ધૃતમોક્ષસૌખ્યાઃ ।
ત્વત્પાદપદ્મપદવીં સમુપેત્ય ભૂયો
જન્માન્તરેડપિ કલયામ ન કિઞ્ચિદિષ્ટમ્ ॥ ૨૦ ॥

ઇતિ તેષાં દ્વિજેન્દ્રાણાં દણ્ડકારણ્યવાસિનામ્ ।
શ્રુત્વા વિકલવિતં રામઃ પ્રહસન્નિદમુક્તવાન્ ॥ ૨૧ ॥

શ્રીરામ ઉવાચ ।
સુવિહિતતપસો મુનીન્દ્રવર્યા
દહનસુતાઃ ખલુ દુર્લભોડયમર્થઃ ।
શ્રુતિભિરપિ મદેકકામુકીભિઃ
શતશતકલ્પજનુસ્તપસ્વિનીભિઃ ॥ ૨૨ ॥

તદપિ મયિ નિવેદ્ય વાઞ્છિતાર્થે
યદિ ન ભવન્ત ઉપેતવાન્થિતાઃ સ્યુઃ ।
ઇદમપિ ન દદેત તદ્ભવદ્ભ્યો
દુરધિગમોડપિ મયોપકલ્પિતોડર્થઃ ॥ ૨૩ ॥

કૃષ્ણાવતારરૂપેણ સમનુકીડતા મયા ।
આગામિનિ ભવે યૂયં કૃતકૃત્યા ભવિષ્યથ ॥ ૨૪ ॥
કૃષ્ણો નામ મમૈવાંશો જનિતા નન્દગોકુલે ।

તદ્વારા માં સમાસાધ કૃલિતાર્થા ભવિષ્યથ ॥ ૨૫ ॥

ઇયં ચ સહજાશક્તિઃ સચ્ચિદાનન્દલક્ષણા ।

તત્રૈવાંશેન ભવિતા રાધાનામ્ની મમ પ્રિયા ॥ ૨૬ ॥

તયાવિષ્ટાસુ સર્વાસુ સુન્દરીષુ રતિં ભજન્ ।

વિહસ્થિઆમ્યહં તત્ર દિવ્યે વૃન્દાવને વને ॥ ૨૭ ॥

સીતા લોકસ્ય સામગ્રી સમસ્તા ખલુ તત્ર મામ્ ।

ઉપસ્થાસ્યતિ વિપ્રેન્દ્રાઃ સ્વસ્વાંશેન વિનોદકૃત્ ॥ ૨૮ ॥

તાવધૂયં જાતવેદઃકુમારાઃ

શુદ્ધપ્રેમાણઃ સતતં માં ભજધ્વમ્ ।

ઈદૃગ્ લીલાકારમીદૃક્ સ્વરૂપ

મીદૃગ્ભાવં પ્રાપ્સ્યથોચ્ચૈઃ પ્રસાદાત્ ॥ ૨૯ ॥

ઇતિ તસ્માદ્દરં લબ્ધ્વા દણ્ડકારણવાસિનઃ ।

મુનયસ્તત્ર સિદ્ધાર્થાસ્તથુર્થાનપરાયણાઃ ॥ ૩૦ ॥

એવં સ રસિકેન્દ્રસ્ય વિલાસો રાસસંજિતઃ ।

ત્રૈલોક્યં શોભયામાસ કામતત્ત્વેન જૃમ્ભિતઃ ॥ ૩૧ ॥

નદ્યઃ સ્તબ્ધતયા તસ્થુર્લતાવૃક્ષાશ્ચકમ્પિરે ।

દ્વુવુશ્ચૈવ પાષાણાઃ સાધ્યસત્ત્વાનિ તત્યજુઃ ॥ ૩૨ ॥

જહૌ શમ્ભુઃ સમાધિં ચ વિશ્વકૃદ્વિશ્વકલ્પનામ્ ।

બ્રમણં શિશુમારાન્તસ્તત્યાજ બ્રહ્મણ્ડલમ્ ॥ ૩૩ ॥

સર્વે બભૂવુઃ સહસા પરમાનન્દનિર્વૃતાઃ ।

રામરાસરસોન્માદવાસિતાખિલવૃત્તયઃ ॥ ૩૪ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે રામરાસો નામ ષટ્ત્રિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૩૬ ॥

૩૪/૧૬૪૧

૦૩૭. જલવિહારવર્ણનં નામ સમત્રિંશોઽધ્યાયઃ ।

બ્રહ્મોવાચ ।

સમત્રિંશોઽધ્યાયઃ

તતઃ સનૃત્યશ્રમજાતભૂયઃ

સ્વેદામ્બુલગ્નાડ્ગદુકૂલ ઈશઃ ।

નિષેવ્ય શીતં સુરભિ સમીરં

લીલાવગાહાય સરો જગામ ॥ ૧ ॥

તત્પૃષ્ઠતઃ પદ્મજલોચનાનાં તડિત્વિષાં

સ્વેદકણાસ્મૃતીનામ્ ।

જગામ પડ્ક્તિઃ ખલુ કામિનીનાં

સગ્ચારિણીનામિવ વલ્લરીણામ્ ॥ ૨ ॥

તાસામનુ વ્રજન્તીનાં કિઙ્કિણીનૂપુરધ્વનિઃ ।

ઉદ્ભ્રુજરાજહંસૌઘશ્ચકે કોલાહલં નિશિ ॥ ૩ ॥

સ્વચ્છાય કુગ્જવનવૃક્ષલતાતલેષુ

તાસાં તનુદ્યુતિભરેણ મહોદ્ધતેન ।

આચ્છાદ્ય તાઃ સમજનિ પ્રકટં નિગૂઢ

શૃંગારકેલિસરસોગમનાધ્વમધ્યે ॥ ૪ ॥

ધમ્મિલકૂટકુચકુમ્ભનિતમ્બભિમ્બ

ભૂયો ભરોદ્ગહનજશ્રમખિન્નગાત્રાઃ ।

એણીદૃશો રસિકરાજનિપીતસારાઃ

કષ્ટેન કેલિસરસીષુ પ્રજગ્મુરેતાઃ ॥ ૫ ॥

હેમત્વિષાં પુલિનભૂમિષુ સંસ્થિતાનાં

તાસાં મુખેન્દુનિવહેન પયોગતેન ।

સા રામકેલિસરસી સહસૈવ રેજે

સમ્પૂર્ણકોટિવિધુમાણ્ડલમણિડતેવ ॥ ૬ ॥

દિવ્યાવતંસમણિદીધિતિવાસિતાભિઃ

શ્રીરામચન્દ્રચરણાબ્જનખપ્રભાભિઃ ।

તદિવ્યકેલિસરસીસરસીરુહાણિ

તત્કાલમેવ સવિલાસવિકાસમાપુઃ ॥ ૭ ॥

તાસાં મુખેન્દુશતશારદ્યન્દ્રિકાભિઃ

પ્રોદ્ભાસિતાનિ કિલ કેરવિણાં કુલાનિ ।

મગ્જુરમગ્જુલનિનાદભરેણ ભૂયો

નિદ્રાયિતા બુબુધિરેડખિલરાજહંસાઃ ॥ ૮ ॥

ઉત્તાર્ય ભૂષણભરં વસનાનિ ચામૂઃ
સ્નાનક્રિયાસમુચિતાં તન્મુદ્ગત્યઃ ।
કાન્ત્યૈવ સંશુશુભિરે વ્રજવામનેત્રા
ઠૈમ્યો લતા ઇવ વિધૂતદલા વસન્તે ॥ ૯ ॥

નિશ્ચેણિકા પથઝણઝણિતાતિમજ્જુ
મજ્જુરશિજ્જિતવિમોહિતરાજહંસાઃ ।
તાસ્તત્ર કેલિસરસીમવગાહનાય
શ્રીરાઘવેન્દ્રસિકેન સહાવતેરુઃ ॥ ૧૦ ॥

ગમ્ભીરનાભિષુ ડુમડુમિતાનુનાદ
લીલાવિધાયિતજલોર્મિષુ લોલમાનાઃ ।
સદ્યોભવાઃ શ્રિય ઇવામ્બુનિધૌ લસન્ત્ય
ઉક્ષામ્બભૂવુરભિતો રઘુવંશરત્નમ્ ॥ ૧૧ ॥

રામોડપિ તાઃ કરસરોરુહપત્રબદ્ધ
વારામ્બરૈઃ સરસિજાનુનિપાતધારૈઃ ।
અભ્યુક્ષ્યતિસ્મ રતિકેલિનિતાન્તતાન્તિ
શ્રાન્તાન્મનઃ કમલવૃન્દપરાગગર્ભૈઃ ॥ ૧૨ ॥

ગોપાડ્ગનાકુચતટીપરિલિખભૂરિ
કાશ્મીરચન્દનકુરડ્ગમદપ્રવાહૈઃ ।
વ્યામિશ્રિતં સપદિ સારવમમ્બુતત્
ત્રિવેણીપ્રવાહપદવીમવહત્ તદાનીમ્ ॥ ૧૩ ॥

વકત્વિષા સરસિજાનિ દૃશા દ્વિરેકાન્
ગત્યા મરાલકુલમૂર્મિકુલં ત્રિવલ્યા ।
શૈવાલિકાઃ સ્ફુરદનુત્તમરોમપ્ડક્ત્યા
પ્રાપુઃ પરાભવમનઃ સ્ખલનં સુસામ્યમ્ ॥ ૧૪ ॥

આલોડિતં રઘુવરેણ સરો વિલોલ
વીચીવિચાલિતસરોજપરાગપૂર્ણમ્ ।
રેજે તમાલકલિકાનુકૃતે નિજાડ્ગે
પીતામ્બરઘૃતિમવાપ તદગ્જસૈવ ॥ ૧૫ ॥

નીચૈરતુલ્યમધરીયમથોત્તરીય
મુચ્ચૈઃ કુચેષુ ચ સકગ્ચુકભાવમગ્ચત્ ।

આન્દોલિતં પ્રિયકરૈર્જકામિનીનાં

કેલીસરોજલમનેકરુચા વિરેજે ॥ ૧૬ ॥

ગોપી નિતાન્તમવગાહ્ય સરોજલેડસ્મિન્

રામાકુસડ્ગમવશાદમૃતાદપીડ્યે ।

સમ્ભોગસડ્ગમસમુદ્ભવમડ્ગસડ્ગં

વ્યાપ્ય સ્થિતં શ્રમભરં મુમુચુઃ સલીલમ્ ॥ ૧૭ ॥

મન્દાનિલપ્રચલતીરમહીરુહેભ્યઃ

સમ્પ્રાતિની વિવિધસૌરભિપુષ્પવૃષ્ટિઃ ।

સ્નાન્તીષુ ગોપતરુણીષુ ચિરં બભાસે

સંસૂચ્યમાનપુરુષાયિતવિક્રમેવ ॥ ૧૮ ॥

સર્વાઃ સમં પ્રિયતમં કરચન્ત્રિકાભિ

રાબધ્ય વારિપટલં પરિષેચયન્ત્યઃ ।

અમ્ભોધરં સ્વકિરણૈરભિતઃ કિરન્ત્ય

સ્તારા ઇવ દ્યુતિભૃતો ગગને વિરેજુઃ ॥ ૧૯ ॥

કાન્તોડપિ તાસુ બહુધા કરચન્નબન્ધ

ધારાયિતાનિ સલિલાનિ નિતાન્તમુક્ષન્ ।

પ્રાવૃટ્પયોદ ઇવ કાગ્ચનવલ્લરીષુ

ધારાજલાનિ કલયન્ નિતરાં રરાજ ॥ ૨૦ ॥

કાશ્ચિત્પરસ્પરમુદીર્ણરસાઃ સયૂથં

ચક્રુઃ કરોત્કરબલૈર્જલકેલિયુદ્ધમ્ ।

યાશ્ચૈવ બિભ્રતિ પરાભવમત્ર તાસાં

પક્ષે સ્વયં ભવતિ રાઘવસાર્વભૌમઃ ॥ ૨૧ ॥

બિમ્બાધરામૃતનિપાપરિરમ્ભયુમ્ભ

મુખ્યૈઃ કરૈર્વિરચિતામ્બુનિયુદ્ધ ખેલઃ ।

નિર્જિત્ય તાઃ સરસિ સકુચતીર્મૃગાક્ષી

ર્જગ્રાહ ધાવનકરી રસિકેન્દ્ર ઉચ્ચૈઃ ॥ ૨૨ ॥

તા એકસાર્થમિલિતા વનિતા વિજિત્ય

શૈવાલિકાનલિનનાલગુણૈર્નિબદ્ધ્ય ।

રામં ત્રિલોકજનકં નયનાભિરામં

યુમ્ભન્તિ લાન્તિ બહુશઃ પરિરમ્ભયન્તિ ॥ ૨૩ ॥

ઇત્યં પરસ્પરમનેકવિધાં જલાન્તઃ

કેલીં વિધાય વનિતાઃ સહ વલ્લભેન ।

પદ્મૈરનેકવિધવર્ણવિરાજિપત્રૈ

ભૂષાવિધાનમતુલં રચયામ્બભૂવુઃ ॥ ૨૪ ॥

શ્રુત્યોર્વિભૂષણમકુર્વત કર્ણિકાભિઃ

પદ્મચ્છદૈર્વિરચયન્ કુચકચ્ચુકાનિ ।

કેયૂરહારવલયાદિમૃણાલિકાભિઃ

સ્વચ્છન્દમેવ વિદ્યુર્વનિતાઃ પ્રવીણાઃ ॥ ૨૫ ॥

પ્રત્યઙ્ગમેવમભિભૂષ્ય સરોજહસ્તા

ઉત્તેરુરમ્બુજદૃશઃ સરસીજલેભ્યઃ ।

કાન્તં નિષેવિતુમિતાઃ પુરુષોત્તમં તં

નેત્રોત્સવાઃ પ્રિયસુખા મિતરૂપસારાઃ ॥ ૨૬ ॥

તાસાં પુરઃ કમલહારધરઃ સમન્તાત્

કિંચ્છલ્કલ્પિતમનોહર માલિકાદ્યઃ ।

રામો મૃણાલલતિકારસનાભિરામો

રેજે મતઙ્ગજ ઇવાનુસૃતો ગજીભિઃ ॥ ૨૭ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મ ભુશુણ્ડસંવાદે જલવિહારવર્ણનં નામ સપ્તત્રિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૩૭ ॥

૨૭/૧૬૬૮

૦૩૮. વનવિહારો નામ અષ્ટત્રિંશોઽધ્યાયઃ ।

બ્રહ્મોવાચ ।

એવં કૃત્વા જલક્રીડા રામો રમણપણ્ડિતઃ ।

વનક્રીડાં સમારેભે સહ વ્રજવધૂજનૈઃ ॥ ૧ ॥

પુષ્પસ્તવકરમ્યેષુ લતાવિટપવેશ્મસુ ।

ઉચ્ચાવયેષુ ગુલ્મેષુ ભૂરુહેષુ ચ ભૂરિષુ ॥ ૨ ॥

કાચિદ્રઘુપતેરંસમવલમ્બ્ય વ્રજાઙ્ગના ।

પુષ્પાણ્યવચિનોતિસ્મ તુઙ્ગવૃક્ષગતાન્યપિ ॥ ૩ ॥

એકાધિમાલતીકુઞ્જેઽહસત્ કેનાપિ હેતુના ।

અપરાઝ્જલિમુન્નીય તસ્થૌ પુષ્પાવલિપ્સયા ॥ ૪ ॥
 ચન્દ્રિકાનિયયસ્થાનૈર્ગ્રજસ્ત્રીણાં મુખેન્દુભિઃ ।
 દધુઃ સુમનસાં કેલિં ભૂરિ વ્યાકોશપુષ્પતામ્ ॥ ૫ ॥
 ચમ્પકાનામભૂદ્ ગ્લાનિસ્તાસાં ભૂરિતનુત્વિષામ્ ।
 દૂરાત્પ્રમત્તમધુપસ્તોમૈરાદ્રિયમાણયા ॥ ૬ ॥
 કણ્ટકપ્રકરાકીર્ણસ્વણકિતકકાનનમ્ ।
 વિહાય તાસામ્ડગાનિ ભેજે ભ્રમરમણ્ડલી ॥ ૭ ॥
 કર્ણેષુ રોચયામાસુઃ કાર્તસ્વરગણાનતઃ ।
 અલયો વ્રજકાન્તાનામ્ડગસૌરભ્યનિર્વૃતાઃ ॥ ૮ ॥
 ભૂષયામાસુરડગેષુ રસાલતરુમઞ્જરીઃ ।
 તાઃ સૌરભ્યવિશેષેણ બભૂવુઃ પૂરિતાન્તરાઃ ॥ ૯ ॥
 સ્થૂલૈઃ કૂલૈઃ સવક્ષોજા વ્યાકોશકુસુમાન્વિતાઃ ।
 સ્ત્રીભિઃ સમાબભુઃકાશ્ચિત્રમોદવનવલ્લયઃ ॥ ૧૦ ॥
 અવલમ્બ્ય પ્રિયસ્થાંસં ચિન્વન્ત્યઃ પુષ્પધોરણીમ્ ।
 વિજિગ્યુર્લતિકાઃ કાન્તા વિટપાન્તરસડગતાઃ ॥ ૧૧ ॥
 નાનાવિધાનિ પુષ્પાણિ સ્મરયાપશરાકૃતીઃ ।
 અવચિક્ષુર્ભૂરુહેભ્યો લતાભ્યશ્ચ વ્રજસ્ત્રિયઃ ॥ ૧૨ ॥
 કદમ્બગોલકગ્રામમવચીય વ્રજસ્ત્રિયઃ ।
 વેણીર્વિભૂષયામાસુઃ પ્રાન્તસ્તવકશાલિનીઃ ॥ ૧૩ ॥
 સન્નાહ મઞ્જુલાકારા વઞ્જુલદ્રુમમઞ્જરીઃ ।
 ગણ્ડયોર્મણ્ડયામાસુર્નિબધ્યાલકરજ્જુભિઃ ॥ ૧૪ ॥
 રસાલમઞ્જરીરન્યાલકપાશૈર્નિવધ્ય ચ ।
 ચક્રે કપોલયોર્ભૂષાં સ્મરદર્પણદીપ્તયોઃ ॥ ૧૫ ॥
 અન્યાશ્ચ કર્ણિકારૌઘૈશ્ચક્રુઃ કર્ણેષુ કર્ણિકાઃ ।
 મોહનં પ્રિયચિત્તસ્ય તદુન્માનૈવ સેહિરે ॥ ૧૬ ॥
 અતસીકુસુમૈઃ કાશ્ચિજ્જુગુકુઃ કટિમેખલાઃ ।
 ગજમુક્તાકૃલસ્થૂલકિઙ્કિણીજાલશાલિનીઃ ॥ ૧૭ ॥

કાઞ્ચીઃ પ્રકલ્પયામાસુઃ કાશ્ચિદ્ધકુલદામભિઃ ।
 વલયાનિ પ્રકોષ્ઠેષુ ભુજયોરડગદાનિ ચ ॥ ૧૮ ॥
 અન્યાશ્ચ ગુમ્ફનાભિજ્ઞાઃ કાન્તસ્વાન્તનિવેશિનઃ ।
 આકલ્પાન્કલ્પયામાસુઃ નાગપુત્રાગકેસરૈઃ ॥ ૧૯ ॥
 કાશ્ચિત્પ્રિયડગુકલિકાઃ કદમ્બકુસુમૈઃ સહ ।
 સમ્મેલ્ય માલિકાં ચક્રુસ્તુડગવક્ષોજયોઃ સ્રજઃ ॥ ૨૦ ॥
 કીડાપરાજિતાઃ કાશ્ચિચ્ચામ્બેયકુસુમૈઃ સહ ।
 સમ્મેલ્ય માલિકાં ચક્રુઃ પ્રિયપ્રેમવિવર્દિનીમ્ ॥ ૨૧ ॥
 માલતીકુસુમૈરેવ કાશ્ચિદ્ભૂષાગણાન્યધુઃ ।
 કાશ્ચિજજપાભિરેવાન્યાશ્ચમ્પકૈરેવ કેવલમ્ ॥ ૨૨ ॥
 કાશ્ચિદાકલ્પમાતેનુઃ પઞ્ચવર્ણૈઃ પ્રસૂનકૈઃ ।
 પ્રેયાંસં મોહયામાસુરિન્દ્રયાપલતા ઇવ ॥ ૨૩ ॥
 તાસામાકલ્પસામગ્રીકલ્પનાય સમન્તતઃ ।
 પ્રમોદવિપિને તત્રાવિરાસીત્ કુસુમાકરઃ ॥ ૨૪ ॥
 અનેકવર્ણકુસુમજાતિભિઃ સમલકૃતઃ ।
 કૂજલ્હોકિલભૃડગૌઘૃદ્દુલ્હણઠાવિવર્ધનઃ ॥ ૨૫ ॥
 સાઘે (સઘે ?)સમ્ફુલ્લવિવિધપદ્મજાતિસુખપ્રદઃ ।
 મધૂકપલ્લવસ્તોમરજ્જિતાષ્ટદિગન્તરઃ ॥ ૨૬ ॥
 સ્મરપ્રતાપસહુશશ્ચલત્કિંશુકરાજિકઃ ।
 નિશાતકરપત્રાભવિસ્ફુરત્કેતકચ્છદઃ ॥ ૨૭ ॥
 સુવર્ણમાલતીજાલસગ્ચરન્મત્તષટ્પદઃ ।
 કેતકીકાનનોદ્ભૂતપરાગાપૂરિતામ્બરઃ ॥ ૨૮ ॥
 રક્તાશોકલતાસન્ન સડગીતશુકસારિકઃ ।
 પ્રિયાલમજ્જરીધૂલીધૂસરીકૃતદિક્તટઃ ॥ ૨૯ ॥
 સમન્તતઃ સમ્પ્રવૃત્તે વનાન્તઃ કુસુમાકરે ।
 આસ્ફાલયામાસ ધનુરુન્મદો મનસઃ સુતઃ ॥ ૩૦ ॥
 રામારામા હૃતાકલ્યા રામેણ સહ સડગતાઃ ।
 વસન્તે રેમિરે રમ્યં રતિરડગરસાત્મકમ્ ॥ ૩૧ ॥

રસાલમઞ્જરીવૃન્દકલ્પિતોત્તંસસુન્દરઃ ।

રેમે યાત્મ વિહારેણ રામો રમયતાંવરઃ ॥ ૩૨ ॥

વનરાજીઃ પરિસ્પૃષ્ટા નીતમન્દસુગન્ધયઃ ।

અલિઝઙ્ગારભવનાઃ પવનાસ્તં સિષેવિરે ॥ ૩૩ ॥

પ્રમોદવનકુઞ્જેષુ કુસુમાકલ્પમાલિનીઃ ।

લતા ઇવ સિષેવેડસૌ કામિનીઃ કાન્તભૂરુહઃ ॥ ૩૪ ॥

સાન્ધકારેષુ કુઞ્જેષુ દૃઙ્નિમીલનલીલયા ।

ચૌરો ભૂત્વા સ્વયં રેમે રામો રામાસુખપ્રદઃ ॥ ૩૫ ॥

કદાચિત્કામિનીવૃન્દૈર્દૃઙ્નિમીલનકૃત્પ્રિયઃ ।

અન્યોન્યં રમયામાસ રમણીઃ કૃતકૌતુકાઃ ॥ ૩૬ ॥

ઇત્યં જલસ્થલવનેષુ વિહારશાલી

વ્યાલીઢકોટિલલનાસમુદાયચિત્તઃ ।

ક્રીડાં ચકાર રઘુવંશવિભૂષણોડસૌ

શ્રીમાન્ પ્રમોદવનકુઞ્જલતાતલેષુ ॥ ૩૭ ॥

ઇત્યેતદ્ગ્રજરમણીગણેન સાર્ધં

યો વિકીડિતમનિશં શૃણોતિ મર્ત્યઃ ।

પૂતાત્મા સ નિજજનિં કૃતાર્થચિત્વા

ચિલ્લોકે વસતિ સદા સમુપૈતિ રામભક્તિમ્ ॥ ૩૮ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે વનવિહારો નામ અષ્ટત્રિંશોધ્યાયઃ ॥ ૩૮ ॥

૩૮/૧૭૦૬

૦૩૯. રાસયચરિતવર્ણનં નામ એકોનયત્વારિંશોડધ્યાયઃ ।

બ્રહ્મોવાચ ।

ઇત્યં પ્રિયેણ પ્રતિલાલ્યમાના

ગ્રજસ્ત્રિયસ્તાઃ પ્રણયેનૈવ બદ્ધાઃ ।

અલૌકિકં ભોગમવાપ્ય નિર્વૃતા

ન કિચ્ચિદપ્રાપ્તમિતો મેનિરે તાઃ ॥ ૧ ॥

ત્રૈલોક્યમધ્યેઽથાધિક્યં ચત્તિં
ચિદ્ભોગવસ્તુ પ્રાપ્યમથાપ્યવાપ્યમ્ ।
તત્પ્રાપ્તં રામરામાભિરુગે
યાવત્તત્રોદેતિ ચિત્તસ્ય વાઞ્છા ॥ ૨ ॥

પ્રતિક્ષણં પાલ્યમાનાઃ પ્રિયેણ
કીતેનેવ તેન પુંસાંવરેણ ।
આત્માનં લોકાધિકં મન્યમાનાઃ
સમાયકાઙ્કુઃ સહ જાયાઃ પદં યાઃ ॥ ૩ ॥

તદ્ભત્તિવેદીશિરસાં રહસ્યં
ચિલ્લોકસ્યં પરમૈશ્વર્યપાત્રમ્ ।
રૂપં પૂર્ણં બ્રહ્મણસ્તત્પરં
ચન્નિર્ણયતે નેતિનેતીતિવિદ્ભિઃ ॥ ૪ ॥

તા એકદા પ્રમુદકાનનમધ્યદીવ્યત્
સૌવર્ણસૌધશિખરેઽમલરત્નદીપ્તે ।
અન્વાસિતં સહજયૈવ તથા રમણ્યઃ
પ્રેયાંસમેવ દદૃશુઃ ખલુ શુકલવર્ણમ્ ॥ ૫ ॥

એભિશ્ચતુર્ભિરપિ શઙ્ખગદાદિભિસ્તૈ
રશ્રાન્તમાયુધવરૈઃ સમુપાસ્યમાનમ્ ।
મૂર્તેઃ સ્ફુરદ્ભિરણિમાદિક સિદ્ધિસઙ્ઘૈ
સ્તદ્દદ્ભગૈશ્ચ સકલૈરનુમૃગ્યમાનમ્ ॥ ૬ ॥

ત્રૈલોક્યરચનાતીતૈઃ પદાર્થૈઃ સકલૈર્યુતમ્ ।
તાવન્માત્રે સૌધતલે કોટિયોજનવિસ્તરે ॥ ૭ ॥

તદપ્યસ્યૈવ સામર્થ્યાદ્ દૃશ્યમાનં ચિદાત્મકમ્ ।
યદ્રામપરમં સ્થાનં ધિયા પશ્યન્તિ સૂરયઃ ॥ ૮ ॥

દૃષ્ટં તુ સર્વગોપીભિસ્તમસઃ પરમદ્ભુતમ્ ।
શુદ્ધસત્વાવ્યવહિતં ચદ્રૂપં બ્રહ્મણઃ પરમ્ ॥ ૯ ॥

તત્રૈકદેશે દદૃશુઃ સાકેતપુરકલ્પનામ્ ।
મધુરાં દ્વારકાં ચૈવ શ્રીમદ્દન્તાવનં તથા ॥ ૧૦ ॥

તસ્મિન્ સૌધતલે દૃષ્ટ્વા વિસ્મયં પરમં યયુઃ ।

સાકેતનગરે તત્ર નૃપ દશસ્થં તથા ॥ ૧૧ ॥
 ચતુરસ્તસ્ય રામાદીન્ કુમારાન્ દીપ્તવર્ચસુઃ ।
 જ્યેષ્ઠસ્ય ચ કુમારસ્ય રાવણાદ્યસુરદ્વિષઃ ॥ ૧૨ ॥
 સ્વપ્રેયસો રામનામ્નઃ સવિધે સ્વાત્મસંસ્થિતઃ ।
 પ્રમોદવનસંયુક્તં દૃષ્ટ્વાશ્ચર્યં પરં યયુઃ ॥ ૧૩ ॥
 મથુરાયાં ચ કંસારિં કેશવં લોકસુન્દરમ્ ।
 અંશં શ્રીરામચન્દ્રસ્ય વીક્ષ્ય વિસ્મયમાગતાઃ ॥ ૧૪ ॥
 શ્રીમદ્વૃન્દાવને દિવ્યે પ્રમોદવનસ્થાંશકે ।
 ઈદૃગ્વિધાભિર્લીલાભિઃ ખેલન્તં નન્દનન્દનમ્ ॥ ૧૫ ॥
 ઈદૃગૂપગુણાકારં ઈદૃગભૂષાવિભૂષિતમ્ ।
 ઈદૃક્યેષ્ટાવયોઽવસ્થાસન્નિવેશવિશેષિતમ્ ॥ ૧૬ ॥
 ઈદૃકપરિકરોપેતં વીક્ષ્ય તા વિસ્મયં યયુઃ ।
 અહો અયં સ્વપ્ન ઉત્તેશમાયા
 કિંવાસ્મદીયો મતિવિભ્રમઃ સ્થાત્ ।
 કિંવા કેશ્વિત્કૃત્રિમં સમ્પ્રયુક્તં
 યેનાસ્મદીયં ભ્રમતીવેક્ષ્ય ચિત્તમ્ ॥ ૧૭ ॥
 અથો અયં (મું ?)ત્રિગુણાતીતલોકં
 ચિલ્લોકાખ્યં તસ્ય ભર્તુઃ પ્રાસાદાત્ ।
 સચ્ચિત્સુખૈકનિધિમગ્નગાણ્યં વરેણ્યં
 વયં પ્રપન્નાઃ શરણં તસ્ય તેન ॥ ૧૮ ॥
 એતત્સાકેતનગરે પૂર્વસિદ્ધે નવાંશકમ્ ।
 તત્કિન્નુ પશ્યામ એવં સાકેતાખ્યં મથુરાયાં
 કિં વા વિમૃષ્યામો મથુરાં સાકેતધામ્નિ ।
 કિં જાનીમો દ્વારકાયામયોધ્યા
 મયોધ્યાયાં દ્વારકાં વાપિ કિંસ્વિત્ ॥ ૧૯ ॥
 વૃન્દાવને કિં પ્રમોદારણ્યમેતત્
 પ્રમોદારણ્યે કિન્નુ વૃન્દાવનં તત્ ।
 ચિત્રં હિ સૌધસ્ય વિશાલતેયં
 યત્રાનન્તો ભાત્યસૌ કોઽપિ દેશઃ ॥ ૨૦ ॥

અયં પ્રમોદવિપિને કિં વિભાતિ
કિં વૈતસ્મિન્ પ્રમુદવનં ચકાસ્તિ ।
દિવ્યં સ્વાનન્દૌઘં ચિન્મયમપ્રતર્જ્ય
સત્વાતીતં શુદ્ધસત્વાત્મકં ચ ॥ ૨૧ ॥

અસ્માકં વૈ પુરત ઇદં ચકાસ્તિ
કિં વૈ સ્ફૂતં ધામ વિષ્વઞ્જપ્રવાહમ્ ।
પશ્યામોડત્ર પ્રેયસા સાર્ધમેતત્
સ્વીયાનાં વૈ વૃન્દમાનન્દયુક્તમ્ ॥ ૨૨ ॥

પશ્યન્ત્યસ્તા ઇત્યમગ્રે ચલિત્વા
શ્યામં રામં દદૃશુઃ પૂર્વવચ્ચ ।
તત્રાપ્યેનં પરિકરમાત્મના સમેતં
ગોપ્યો વીક્ષાગ્ચકિરે સાભ્યસૂયમ્ ॥ ૨૩ ॥

સહજા (જે ?)યં તથા સ્વામી રૂપાન્તરવિધાનતઃ ।
પ્રેયસોડત્યન્તવૈષમ્યં દૃષ્ટ્વા ગોપ્યોડવદન્નિતિ ॥ ૨૪ ॥

દૃષ્ટે ક્વચિદહો આલ્યઃ પ્રેયસોડસ્ય છલાત્મનઃ ।
અતિધૂર્તસ્ય મૂર્તસ્ય કૈતવસ્યૈવ કૈતવમ્ ॥ ૨૫ ॥

તથાસ્ત્યયમસાવત્ર કૃત્વા રૂપાન્તરગ્રહમ્ ।
પ્રેયસીં રમયત્યેનાં વિજાતીયસુખાત્મના ॥ ૨૬ ॥

પ્રિયો વિશ્વસનીયોડસૌ નૈવ સખ્યઃ કથગ્ચન ।
ગુણક્રિયાયાં વ્યક્તૌ વા ચત્રામાણ્યં ન વિદ્યતે ॥ ૨૭ ॥

આરાધ્યોડસૌ પુનર્વૃત્તે સહજાનન્દલબ્ધયે ।
નો ચેત્રાણપરિત્યાગં કુરુધ્વં માનવર્જિતાઃ ॥ ૨૮ ॥

કો વિશેષો મતસ્ત્વસ્થામસ્મત્સૌભાગ્યધર્ષણઃ ।
ચદ્રશીભાવિતો ધૂર્તો રમત્યેકાન્તસડ્ગતઃ ॥ ૨૯ ॥

ઇત્યન્યોન્યં સમામન્થ દુરાત્માનો દૃઢવ્રતાઃ ।
પ્રમોદવનવીથીષુ દેહાન્ સન્ત્યજ્ય ગોપિકાઃ ॥ ૩૦ ॥

સહજામાવિશન્ સર્વાઃ સત્વાંશેન મૃગીદૃશઃ ।
પ્રિયેણૈકાન્તભોગાય ચકિરે કર્મ દુષ્કરમ્ ॥ ૩૧ ॥

તાવત્તાસાં શરીરાણિ કાલશક્તિર્જુગોપ ચ ।
 ન મ્વાનિર્ન ચ વિકલેદો બભૂવ તત્પ્રસાદતઃ ॥ ૩૨ ॥
 તતઃ સ સહજાનન્દશક્ત્યા રેમે ચ પૂર્વવત્ ।
 સમ્ભોગવિપ્રલમ્ભાભ્યાં સ્વસ્વકાલોચિતક્રિયઃ ॥ ૩૩ ॥
 સાધ્યાચકાક્ષ્ણે કાન્તસ્ય સ્વરૂપાનન્દલબ્ધયે ।
 તતઃ સાધ્યવિશદ્રામં તદ્રૂપાનન્દલબ્ધિહૃત્ ॥ ૩૪ ॥
 પરમાનન્દપાથોધિસ્વભાવચિદ્રપુર્ધ્વરમ્ ।
 સ્વરૂપમાત્રનિરતં વિરતં વિષયગ્રહાત્ ॥ ૩૫ ॥
 સમમિત્રાર્યુદાસીનમધ્યસ્થદ્વેષ્યબાન્ધવમ્ ।
 તં પ્રાપ્ય સહજાલક્ષ્મીઃ પરબ્રહ્મસ્વરૂપિણમ્ ॥ ૩૬ ॥
 ન પ્રાપાતિશયાનન્દં પ્રાપ્તા ન રતિજાં મુદમ્ ।
 યત્ર સર્વે મહાનન્દા એકીભૂતા ભવન્તિ વૈ ॥ ૩૭ ॥
 પરસ્પરા ન લક્ષ્યન્તે ગુણાઃ સ્વાર્થવિવર્જિતાઃ ।
 મોક્ષેતિ નામ્ના વિખ્યાતાઃ કેવલં શૂન્યરૂપિણઃ ॥ ૩૮ ॥
 તામવસ્થાં ગતો રામઃ કેવલં બ્રહ્મશબ્દભાક્ ।
 સંયોગં નૈવ જાનાતિ કેવલાનન્દરૂપધૃક્ ॥ ૩૯ ॥
 સ્મૃત્વા પૂર્વવિલાસૌઘં વિપ્રલમ્ભરસોભવત્ ।
 તદા પ્રાણપ્રિયાં સ્મૃત્વા જજગાર મહારુજઃ ॥ ૪૦ ॥
 ક્વ યાતા મે પ્રિયા સીતા ચન્દ્રવક્ત્રા ચકોરદૃક્ ।
 અહો પ્રાણપ્રિયા સા મે હાહા પ્રાણપ્રિયા મમ ॥ ૪૧ ॥
 ક્વ ગતા ક્વ ગતા દેવી વચ્ચયિત્વેવ મામપિ ।
 સ્વરૂપં વિસ્મૃતં ભાતિ તાં વિના મૃગલોચનામ્ ॥ ૪૨ ॥
 તતો હૃદયદેશાત્તુ રામસ્યાનન્દરૂપિણઃ ।
 એકદૂતી સમુદ્ભૂતા યા પુરા દૃષ્ટવિગ્રહા ॥ ૪૩ ॥
 વિલપન્તં તદા દૃષ્ટ્વા પ્રાહ સત્વરમેવ સા ।
 દૂત્યુવાચ ।
 સર્વાસ્તા વ્રજસુન્દર્યો સીતામર્ષવશઃગતાઃ ॥ ૪૪ ॥
 અસ્થાઃ સુખં પરિપ્રાપ્તું લિલ્યુરસ્થાં ચિદાકૃતૈ ।

ઇયં ત્વયિ વિલીનાભૂતત્વ કિમનુશોચસિ ॥ ૪૫ ॥
 શ્ઠગારસ્યૈવ સંહારકાલોડયં સમુપસ્થિતઃ ।
 એતાસુ લીનરૂપાસુ શૂન્યં વિશ્વં વિભાતિ મે ॥ ૪૬ ॥
 શૂન્યં પ્રમોદવિપિનં શૂન્યં સાકેતપત્તનમ્ ।
 શૂન્યં બ્રહ્મસુખં ચૈવ ત્વં શૂન્યમિવ લક્ષ્યસે ॥ ૪૭ ॥
 તસ્માત્ત્વમધુના રામ પ્રાદુર્ભાવય ભામિનીમ્ ।
 યદા શ્ઠગારરૂપસ્ય જન્મ જાયેત પૂર્વવત્ ॥ ૪૮ ॥
 તતો રામો રતિં કર્તુમિચ્છાં ચક્રે સનાતનીમ્ ।
 ઇચ્છાં ચક્રે સ્વરૂપં ચ સચ્ચિદાનન્દવિગ્રહે ॥ ૪૯ ॥
 એકોડહં બહુરૂપેણ રંસ્યે સ્વાનન્દશક્તિભિઃ ।
 તતઃ પ્રાણપ્રિયા સીતા શ્રીમજ્જનકનન્દિની ॥ ૫૦ ॥
 હૃદ્દેશાત્ રામચન્દ્રસ્ય પ્રાદુરાસીત્ સુલોચના ।
 પ્રકાશયન્તી હરિતઃ સ્વરુચા દીપ્યમાનયા ॥ ૫૧ ॥
 સાબ્રવીતુ પતિં પ્રેમણા પ્રણયાલોકતત્પરા ।
 અહો ત્વયિ વિલીનાપિ વિરહં લબ્ધવત્યહમ્ ॥ ૫૨ ॥
 ક્વાયં તવ મુખામ્ભોજદર્શનપ્રોદ્ભવો રસઃ ।
 ક્વ ચ સ્વરૂપાનન્દાન્તર્લયજાઃ પરમા મુદઃ ॥ ૫૩ ॥
 ઉત્કૃષ્ટોડપિ મમાત્યન્તં બ્રહ્માનન્દો ન રોચતે ।
 યથા ત્વદ્ભજનાનન્દો નિત્યમાસ્વાદિમદ્રસઃ ॥ ૫૪ ॥
 વિપ્રલમ્ભો મયા જાતસ્ત્વયિ કાન્ત વિલીનયા ।
 મયિ લીનાસ્તુ તાઃસર્વાઃ કિં જાનાસિ પ્રજાઙ્ગનાઃ ॥ ૫૫ ॥
 મય્યમર્ષપરા ભૂત્વા મત્પદં સઙ્ગતાસ્તુ તાઃ ।
 ઇત્યુક્ત્વા નિજહૃદ્દેશાત્ પ્રાદુર્ભાવિતવત્યસૌ ॥ ૫૬ ॥
 તતઃ સમસ્તાસ્તા ગોપ્યો યથાપૂર્વં બભાષિરે ।
 સ્વાનિ સ્વાનિ શરીરાણિ જગૃહુઃ પૂર્વવતુ તાઃ ॥ ૫૭ ॥
 પ્રણમ્ય કાન્તં કાન્તાં ચ ઇદં વચનમબ્રુવન્ ।
 વયં ત્વયા સ્પર્ધમાના ગતાસ્ત્વત્પદવીં સખિ ॥ ૫૮ ॥

ત્વદીયાનન્દભોગાય કિમર્થં ત્વં લયં ગતા ।
 પૃથગ્ભૂતતયા સ્થિત્વા સમ્ભોગં નાચરઃ કુતઃ ॥ ૫૯ ॥
 સીતોવાય ।
 પ્રિયસ્વરૂપાવાભ્યૈ ચ લીના પ્રાગભવં પ્રિયાઃ ।
 તતઃ શૂન્યતયાતિષ્ઠં નાન્વભૂવં કિમપ્યહમ્ ॥ ૬૦ ॥
 તતો વિકલવિતા ભૂત્વા પ્રાદુર્ભૂતા પૃથક્તયા ।
 યુષ્માભિર્મયિ લીનાભિઃ કિં કૃતં વામલોચનાઃ ॥ ૬૧ ॥
 યુષ્માકમેવ ભોગાર્થમહં જાતા પૃથક્ પ્રભોઃ ।
 નાનેનૈક્યેડપિ વર્તેયં સ્વરૂપાનન્દરૂપિણી ॥ ૬૨ ॥
 અતઃ પરં તુ માં યૂયં નાનુસૂયિતુમર્હથ ।
 સંહારઃ સ્થાત્તદા સખ્યઃ શૃંગારસ્ય રસેશિતુઃ ॥ ૬૩ ॥
 તસ્માત્સ્વસ્વાત્મમર્યાદાં ન વિલમ્બિતુમર્હથ ।
 અહં પ્રિયા ભવત્યશ્ચ સતતં શર્મં બિભ્રતુ ॥ ૬૪ ॥
 અશક્યં ન પ્રભોરસ્ય સર્વાસાં ભોગભોજને ।
 યથા ચન્દ્રસ્ય સર્વેષાં કુમુદાનાં પ્રકાશને ॥ ૬૫ ॥
 એનં હિ સર્વભાવેન સર્વા એવ ભજન્તિવતિ ।
 ઓમિત્યુક્ત્વા તુ તાઃ સર્વાઃ પૂર્વવન્મુદમાપ્રુવન્ ॥ ૬૬ ॥
 નિત્યરાસવિલાસાર્દીશ્ચક્રુઃ સ્વપ્રેયસા સહ ।
 એવં વિહરતસ્તસ્ય પ્રમોદવિપિનાન્તરે ॥ ૬૭ ॥
 બહુ સંવત્સરા જગ્મુર્દિવ્યતારુણ્યશાલિનઃ ।
 પ્રમોદવિપિનદ્વારે કદાચિત્લક્ષ્મણાદિભિઃ ॥ ૬૮ ॥
 ભ્રાતૃભિઃ સહ સઙ્ગજાતઃ સઙ્ગામોડસુરયૂથપૈઃ ।
 તેષાં પ્રયુદ્ધયતાં તત્ર ઉદતિષ્ઠન્મહાન્ ધ્વનિઃ ॥ ૬૯ ॥
 તં શ્રુત્વા રઘુશાર્દૂલો ગોપિકાઃ પ્રત્યુવાચ હ ।
 કોડસૌ ધ્વનિઃ શ્રૂયતેડધં પ્રમોદવિપિનાદ્ભિઃ ॥ ૭૦ ॥
 પ્રાયો મે ભ્રાતરઃ કેનાપ્યાકાન્તા સુરવૈરિણા ।
 નિયુદ્ધસ્યેવ સંરાવઃ શ્રૂયતે વ્રજયોષિતઃ ॥ ૭૧ ॥
 તત્ર ગણામ્યહં શીઘ્રં પુનરેષ્યામિ વોડન્તિકમ્ ।

તતસ્તાભિરનુજ્ઞાતો લક્ષ્મણસ્યાન્તિકં યયૌ ॥ ૭૨ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે રાસચચરિતવર્ણનં નામ એકોનચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૩૯ ॥

૭૨/૧૭૭૮

૦૪૦. રામપ્રયાણો નામ ચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ ।

બ્રહ્મોવાચ ।

તત્ર ગત્વા દર્દશાસૌ યુદ્ધ્યન્તં લક્ષ્મણં પરિ ।

ભરતં ચૈવ શત્રુઘ્નં દાનવૈર્બલસંવૃતૈઃ ॥ ૧ ॥

આગતં રામમાલોક્ય અભિયુક્તાઃ પરૈસ્તુ તે ।

લક્ષ્મણો ભરતોઽરિઘ્નો હર્ષમાપુરનુત્તમમ્ ॥ ૨ ॥

તતો રામસહાયાસ્તે પરાન્ જિગ્યુશ્ચ તત્ક્ષણાત્ ।

સ્વસ્થા ભૂત્વા તતો જયેષ્ઠમૂચિરે વચનં ત્વિદમ્ ॥ ૩ ॥

લક્ષ્મણ ઉવાચ ।

સ્વાગતં તે ગુણાધીશ કાર્યં સમ્પાદિતં પ્રભો ।

સેવનાત્ કામરાજસ્ય કચ્ચિત્ સમ્પૂરિતા સ્પૃહા ॥ ૪ ॥

ત્વદાજ્ઞાતત્પરાઃ સર્વે વયં ગોપગણૈઃ સહ ।

ધેનુરક્ષાપરા નાનાતીતવન્તઃ સ્મ વાસરાન્ ॥ ૫ ॥

પ્રત્યૂહાશ્ચેહ સગ્જાતા બહવોઽપ્યસુરૈઃ કૃતાઃ ।

તેઽપિ નીતાઃ ક્ષયં રામ ત્વત્પ્રસાદજુષા મયા ॥ ૬ ॥

એતૌ ચ ભ્રાતરૌ સમ્યગવર્તેતાં ત્વદાજ્ઞયા ।

અધુના યત્તુ કર્તવ્યં તદપિ શ્રૂયતાં પરમ્ ॥ ૭ ॥

રાજા દશરથેન ત્વમસ્માભિઃ સેવકૈઃ સહ ।

આકારિતોઽસિ નીતિજ્ઞ વિવાહાર્થં વયોયુતઃ ॥ ૮ ॥

ધાત્રીગૃહે વયં સર્વે જાતાઃ સ્મ ધૃતપુષ્ઠયઃ ।

અધુના પિતુરાદેશાદયોધ્યાં યામ રાઘવ ॥ ૯ ॥

ગજાશ્ચરથસન્દોહઃ પિત્રા નઃ પ્રેષિતોઽનઘ ।

ગજા ધ્વજપરિપ્રૌઢાઃ સ્વર્ણાલકુારશાલિનઃ ॥ ૧૦ ॥

હેમપલ્યાણિનશ્ચૈવ રથાશ્વાઃ સપરિચ્છદાઃ ।

સેવકાશ્વાપિ બહવો નીતા દિગ્દેશભૂમિપાઃ ॥ ૧૧ ॥

અસ્મદાનયનાર્થાય પ્રેષિતાઃ સર્વભૂભૃતા ।

શ્રીમદ્દશરથેનાસ્મત્તાતેન પ્રવયોજુષા ॥ ૧૨ ॥

આર્ય ત્વાં ચ કૃતોદ્ધાહં રાજ્યકાર્યે નિયોજ્ય સઃ ।

પ્રિયોડસ્માકં પિતૃવૃત્તિં વાનપ્રસ્થં શ્રયિષ્યતિ ॥ ૧૩ ॥

તદાર્ય તત્ર સ્ફગમ્ય પિતરૌ નન્દયામહે ।

ધાત્રીગૃહે નિવસતાં બહવો વત્સરા યયુઃ ॥ ૧૪ ॥

ઇદાનીં પિતૃગેહસ્ય કુર્મોડલકુરણં વયમ્ ।

કિં તૈઃ સુતૈર્યે ન કુર્યુઃ પિતૃસન્તોષણક્રિયામ્ ॥ ૧૫ ॥

જીવતો ગેહસન્તોષો મૃતે વા પારલૌકિકઃ ।

એવમુક્તસ્તુ તૈ રામ ઓમિત્યૂચે વચઃ પ્રભુઃ ॥ ૧૬ ॥

અયોધ્યાં પ્રતિગચ્છામો નન્દયામઃ પિતૃનથ ।

તતસ્તે કૃતસકુલ્પાઃ પ્રયાણાય પિતૃગૃહે ॥ ૧૭ ॥

સુખિતાખ્યેન ગોપેન ગવેન્દ્રેણેદમીરિતાઃ ॥

હે રામ હે લક્ષ્મણ ભૂરિકર્મન્

હે શત્રુહન્ ભરત પિતૃગૃહં પ્રતિ ।

કિં પ્રસ્થિતા યૂયમિતોડધુના વ્રજે

કઃ પાલયિષ્યત્યખિલા અમૂર્ગાઃ ॥ ૧૮ ॥

એતાઃ ખલુ પ્રેમભરેણ યુષ્મ

ત્સમ્માલિતાઃ કચ્ચન વિશ્વસન્તિ ન ।

અહો ધર્મજા તત્ક્ષણાદેવ ચામૂ

ર્વિનાશમેષ્યન્તિ ચ ત્વદ્વિયોગાત્ ॥ ૧૯ ॥

અસ્માકં વા કાગતિસ્તાત યુષ્મ

ત્પ્રેમામૃતૈકાશ્રયિણાં ગોપકાનામ્ ।

અયં વ્રજો વા મુખદર્શને ક્વચિ

ત્પલાર્દ્યમપ્યન્તરાયં ન સોઢા ॥ ૨૦ ॥

કીતઃ પ્રેમણ રાજપુત્રૈર્ભવદ્ભિ

લૌકોડત્યઃ કાં ગતિં લભ્યતેડસૌ ।

કવ યુષ્માકં મન્દિરે નઃ પ્રવેશો
ભૂમેરેકશ્છત્રછાયાસ્પદાનામ્ ॥ ૨૧ ॥

યૂયં તદેવં કર્તુમર્હન્તિ નૈવ
ધર્મજ્ઞાતારઃ સત્કૃપાસિન્ધુચિત્તાઃ ।
અનન્યભાજા ખલુ નો યૂયમેવ
ચિત્રં વિત્તં ચેહ ચામુત્રપૂર્ણમ્ ॥ ૨૨ ॥

નાન્યં ભજામો ન ચ સંસ્મરામો
ન ચાશ્રયામો ન ચ વીક્ષયામઃ ।
ભવત્પદામ્ભોરુહમત્ર નઃ પરં
પરં શરણ્યં શરણાગતાનામ્ ॥ ૨૩ ॥

માઙ્ગલ્યોવાચ ।
વત્સ રામ ભવતઃ પ્રણયેન
પ્રાયશો વ્રજજનોઽસ્તિ નિબદ્ધઃ ।
અથ કા ગતિરમુષ્ય ભવિત્રી
પ્રેષિતે ત્વયિ ચિરાત્કૃતસઙ્ગે ॥ ૨૪ ॥

જીવતાં ખલુ જનો ભવતાસૌ
ચાપદાં સમુદયાનપનીય ।
અથ કિં સ ન મરિષ્યતિ
યુષ્મદ્ધ્રુત્રપૂર્ણવિધુદર્શનહીનઃ ॥ ૨૫ ॥

યઃ ખલુ પ્રતિદિનં ત્વયા વિના
વર્તિતું ક્ષણમપિ ક્ષમતે ન ।
સ ત્વદાનનવિલોકનં વિના
કીદૃશીં ગતિમવાપ્સ્યતિ લોકઃ ॥ ૨૬ ॥

તત્પુરીં પ્રતિ ન યાહિ સામ્પ્રતં
રામચન્દ્ર પિતરાવિહૈવ તે ।
આગમિષ્યત ઇદં વચનં નઃ
પાલયસ્વ વરદેશ્વરેશ્વર ॥ ૨૭ ॥

એષ ગોપનૃપતિસ્ત્વયા પરં
પુત્રિતાં સમુપગમ્ય નિર્વૃતઃ ।
વત્સ રામ તદમુષ્ય વિયોગં

દાતુમર્હતિ ભવાન્ન કદાપિ ॥ ૨૮ ॥

ગોપા ઉચુઃ ।

અયિ મિત્રાણિ નિબોધત રામસુમિત્રાતનયભરતશત્રુઘ્નાઃ

યુષ્મદ્ધિરહ ભયાર્તિઃ કદાચિદપિ નાનુભૂતપૂર્વા નઃ ।

સમ્પ્રતિ ભવતાં નગરે પ્રસ્થાનં શ્રૂયતેઽસ્માભિઃ

દીર્ઘમજનિષ્ટ દુઃખં પ્રાણાન્તાદધ્યતીવ ગરીયઃ ॥ ૨૯ ॥

અથ ભવિતા કિમતોઽગ્રે મિત્રવિયોગેન મરણમસ્માક

મથવા પૂર્વ મરણં તદનુ વિયોગો ભવતુ ભવાય ॥ ૩૦ ॥

સાર્ધન્તાદસ્માભિરા બાલ્યાદ્ધુલં સુખં લસિતમ્ ।

તેષાં ક્ષણવિયોગેઽપિ કથં સ્થાસ્થામહે વયમ્ ॥ ૩૧ ॥

એષાં વિલોકનેઽસ્માભિર્નિમેષોઽપિ વિગર્હિતઃ ।

વહન્તો વિરહં તેષાં કથં સ્થાસ્થામહે વયમ્ ॥ ૩૨ ॥

પાનભોજનશય્યાદૌ ચૈર્વિના ન ચ સંસ્થિતાઃ ।

વિપ્રયોગે ચિરં તેષાં કથં સ્થાસ્થામહેઽધુના ॥ ૩૩ ॥

એષાં રાજકુમારાણાં તિષ્ઠતાં રત્નવેશ્મસુ ।

દૌવારિકૈર્વયં શ્લઙ્ગા પ્રાપ્સ્યામઃ કિં પ્રવેશનમ્ ॥ ૩૪ ॥

યૌવરાજ્યે સ્થિતો રામઃ કિન્તવસ્માન્ સંસ્મરિષ્યસિ (તિ ?) ।

ઇન્દ્રાદિદિવિષદ્વન્ધ્વો વન્દનીયપદામ્બુજઃ ॥ ૩૫ ॥

એવમાલપતાં તેષાં વચાંસ્યાકર્ણ્ય ગોપિકાઃ ।

અમી વદન્તિ કિં તાવદિતિ પ્રોચુઃ પરસ્પરમ્ ॥ ૩૬ ॥

તત્રૈકાપિ ચ લોકેભ્યો રામયાનં વિજાનતી ।

પ્રોવાચ ગાઢઘૈર્યેણ નસ્ફુટદ્વદ્યા સતી ॥ ૩૭ ॥

અયિ ગોપા અહો આલ્યઃ સર્વેઽપિ નગરં પ્રતિ ।

પ્રસ્થાનં રામચન્દ્રસ્ય સમાયક્ષત આર્તિદમ્ ॥ ૩૮ ॥

અયં ખલુ પિતૃભ્યાં વૈ ધાત્રીગેહે ચિરોષિતઃ ।

યૌવરાજ્યાભિષેકાર્થમાહૂત ઇતિ શુશ્રુમઃ ॥ ૩૯ ॥

એતે ખલુ નરેન્દ્રસ્ય કુમારા અગ્નિવર્યસઃ ।

રાક્ષસાનાં ભયેનાત્ર ગોપગેહે નિવેશિતાઃ ॥ ૪૦ ॥

ઇહ તિષ્ઠદ્ભિરેતૈસ્તુ કતિ દૈત્યા વિનાશિતાઃ ।

રાક્ષસાઃ પૂતનાઘાસ્તુ વિકટાઘાશ્ચ રાક્ષસાઃ ॥ ૪૧ ॥

રામેણ ક્રીડતા સખ્યઃ સઘ એવ વિનાશિતાઃ ॥

ત્રિલોકમધ્યે નરદૈત્યદૈવતાત્

કુતોડપ્યમીષાં હિ ભયં ન વિદ્યતે ।

એતે ખલુ ક્ષમાતલસાધુપાલકાઃ

કૃતાવતારાઃ પુરુષોત્તમાઃ સ્વયમ્ ॥ ૪૨ ॥

યથા રામસ્તથા લક્ષ્મા યથા સ ભરતસ્તથા ।

યથૈવ ભરતો વીરઃ તથા શત્રુઘ્ન ઉચ્ચકૈઃ ॥ ૪૩ ॥

એતે સ્વયં રુચ્યા પૂર્ણા ભગવન્તો નરોત્તમાઃ ।

પિતૃભ્યામિતિ વિજ્ઞાય સમાહૂતાઃ સ્વપત્તને ॥ ૪૪ ॥

જીવને ચાપિ સન્દેહઃ કિન્ત્વસ્માકમતઃ પરમ્ ।

યેષાં ક્ષણેડપિ વિચ્છેદો નાનુભૂતઃ કદાચન ॥ ૪૫ ॥

તેડમી પ્રયાતાઃ સ્વપુરં દ્રષ્ટવ્યાઃ કથમક્ષિભિઃ ।

ઇતિ શ્રુત્વા સખીવાક્યં સર્વાસ્તા વ્રજયોષિતઃ ॥ ૪૬ ॥

મૂર્છિતાઃ સહસા તત્ર નિપેતુર્ધરણીતલે ।

પતિતાસ્વાસુ ધરણૌ મહાન્ કોલાહલોડભવત્ ॥ ૪૭ ॥

તા એવોપચરન્તીનાં ગછન્તીનામિતસ્તતઃ ।

દૂતીનાં ચ સખીનાં ચ સઘ એવ વ્રજાડ્ગણે ॥ ૪૮ ॥

તાલવૃન્તાનિ કુરુત નાડી પશ્યત પશ્યત ।

મુખેષુ સલિલં દત્ત કિઞ્ચિત્પૃચ્છત પૃચ્છત ॥ ૪૯ ॥

અહો હિ નિમિષત્યેષા શ્ચસિત્યેષા તુ કિઞ્ચન ।

અહો કિઞ્ચિદ્દદત્યેષા ઈષદ્વિસ્ફુરિતાધરા ॥ ૫૦ ॥

ઇત્યેવં વદતાં તત્ર જનાનાં ચ પરસ્પરમ્ ।

તતશ્ચિરાય પ્રતિલબ્ધયેતના

ગવેન્દ્રઘોષસ્ય કુરડ્ગલોચનાઃ ।

પ્રિય પ્રયાણશ્રવણેન કાતરા

પરં વચઃ પ્રોચુરિદં પરસ્પરમ્ ॥ ૫૧ ॥

અહો વયસ્યાઃ પ્રતિકૂલદેવાઃ

કવચિત્સમાકર્ણિતમીદૃશં વયઃ ।

અયં ખલુ શ્વો નગરં પ્રયાતા

હૂતઃ પિતૃભ્યાં યુવરાજયોગ્યઃ ॥ ૫૨ ॥

તતઃ કથં જીવનમાપ્તયામઃ

કદાપ્યનભ્યસ્તવિયોગવેદનાઃ ।

ગતિસ્મિતાપ્રેક્ષણભાષણાદિભિઃ

સખ્યોઽમુનાકૃષ્ટવશીકૃતાન્તરાઃ ॥ ૫૩ ॥

ઇદૃગ્વિપત્ ક્વાપિ કદાપિ જન્મનિ

પ્રાપ્તા નયાસ્માસુ યતઃ સુસંશયઃ ।

અહોઽમુના વર્ષદવાનલાદિના

પ્રાણાન્તકેભ્યઃ કિમુ રક્ષિતા વયમ્ ॥ ૫૪ ॥

ઇત્યુક્ત્વા સહસા ગોપ્યો ગલત્કજ્જલકૈશ્વલૈઃ ।

કદમ્બકુસુમસ્થૂલૈર્બાહુલૈરશ્રુવિન્દુભિઃ ॥ ૫૫ ॥

મમૃજુઃ કુચકાશ્મીરં દીર્ઘનિઃશ્વાસકમ્પિતાઃ ।

યથા કથગ્ચિદ્દૈર્યેણ પ્રાણાન્ સંરુધ્ય તસ્થિરે ॥ ૫૬ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે રામપ્રયાણો નામ ચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૪૦ ॥

૫૬/૧૮૩૪

Encoded and proofread by Vishal Pandey

——
Bhushundi Ramayanam Purvakhanda 031-040

pdf was typeset on September 27, 2024

——

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

